

## **Ἡ ἀσκητική ζωή καί ἡ μυστική θεολογία στόν Σιναϊτικό χῶρο**

*Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου*

Ὁ ὄρος Ἅγιον Ὅρος ἔχει ἀποδοθῇ στήν χερσόνησο τοῦ Ἀθωνα καί ὑποδηλώνει τόν τόπο ἐκεῖνο ὅπου σήμερα καλλιεργεῖται ἡ ἡσυχαστική ζωή καί ὑπάρχουν μοναχοί πού ζοῦν τό μυστήριο τῆς θεώσεως. Ὡστόσο ὅμως Ἅγιον Ὅρος παλαιότερα ἔχει χαρακτηρισθῇ καί τό Σινᾶ «διά τό καταβεβηκέναι τόν Θεόν ἐπ' αὐτῷ», γιά τήν μεγάλη του προσφορά στήν ἀσκητική ζωή καί τήν μυστική θεολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τό Σινᾶ εἶναι ὁ ἱερός ἐκεῖνος τόπος στόν ὁποῖο ἐκτυλίχθηκαν τά μεγάλα γεγονότα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλά καί τά γεγονότα τῆς ζωῆς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, στά πρόσωπα τῶν ἀσκητῶν. Μέ τό Σιναῖο ὄρος συνδέθηκε ὁ βίος τοῦ Προφήτου Ἡλίου, ἡ θεοφάνεια καί θεοπτία πού εἶχε ὁ μέγας Προφήτης Μωϋσῆς καί ὁ βίος πληθώρας ἀσκητῶν καί ἐρημιτῶν Πατέρων, οἱ ὁποῖοι μέσα στόν ἐρημικό καί ἡσυχαστικό ἐκεῖνο τόπο ἔγιναν ἔμψυχα κατοικητήρια τοῦ Ἀγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Γιά τόν Στέφανο τόν ἐρημίτη λέγεται ὅτι ἀσπάστηκε «τόν ἐρημικόν καί ἡσύχιον... βίον», ζώντας πολλούς χρόνους «έν τῇ μοναδικῇ... παλαίστρᾳ», ἔχοντας τό κελλί του στήν κατάβαση τοῦ Προφήτου Ἡλίου «έν τῷ ἀγίῳ τούτῳ ὄρει». Ἐπίσης, γιά τόν Στέφανο τόν Κυπριώτη λέγεται ὅτι ἀσκήτεψε στό ἅγιον ὄρος. «Μέλλοντος τελευτᾶν τοῦ ἀββᾶ Στεφάνου τοῦ Κυπριώτου τοῦ σύν ἐμοί εἰς τό ἅγιον ὄρος συνελθόντος...». Μελετώντας τήν ἱστορία τοῦ μοναχισμοῦ στόν Σιναϊτικό χῶρο βεβαιωνόμαστε ὅτι πρόκειται γιά ἅγιον ὄρος, γιά πραγματική παλαίστρα, ὅπου ὁ Σατανᾶς νικήθηκε ἀπό τούς φίλους τοῦ Χριστοῦ. Αἰσθανόμαστε τό ὄρος Σινᾶ σάν μιᾶ διαρκῆ φλεγόμενη καί μή κατακαιομένη βάτο, πού ἔχει ἐξαγιασθῇ ἀπό τό πῦρ καί τό φῶς τῆς θεότητος.

Ἐπομένως, τό θέμα «ἡ ἀσκητική ζωή καί ἡ μυστική θεολογία στόν Σιναϊτικό χῶρο» εἶναι πολύ σημαντικό. Φυσικά, μέ τόν ὄρο ἀσκητική ζωή ἐννοοῦμε ὅλη τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν θέωση, τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, διά τῶν ὁποίων καθαρίζεται ἡ καρδιά ἀπό τόν συρφετό τῶν παθῶν καί ὁ νοῦς ἀπό τόν κόσμο τῆς φαντασίας καί ἀπό τά εἰδωλα τῶν λογισμῶν. Ὑπάρχουν, βέβαια, πολλοί τρόποι ἀσκήσεως, ἀλλά ἡ βάση παραμένει ἡ ἴδια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια γιά τήν θεραπεία τῆς ψυχῆς του, ὥστε ἀπό τό παρά φύσιν νά πορευθῇ στό κατά φύσιν καί τό ὑπέρ φύσιν, καί ἔτσι ἀπό τό κατ' εἰκόνα νά φθάσῃ στό καθ' ὁμοίωσιν, πού ταυτίζεται μέ τήν θέωση. Ἄν ἡ ἀσκητική ζωή εἶναι ἡ πορεία, ἡ μέθοδος καί ἡ ἀγωγή πρός τήν θέωση, ἡ μυστική θεολογία εἶναι ἡ ἐμπειρία τῆς

θεώσεως, πού είναι ή θεά τοῦ ἀκτίστου Φωτός. Ἄλλωστε, δέν μπορούμε νά μιλοῦμε γιά θέωση ἂν τήν ξεχωρίσουμε ἀπό τήν θεωρία τοῦ ἀκτίστου Φωτός.

### 1. Ὁ Μωϋσῆς πρότυπο πνευματικῆς τελειότητος

Δέν μπορεῖ κανείς νά δῇ τήν ἀσκητική ζωή καί τήν μυστική θεολογία πού βιώθηκε στό Σινᾶ ὅρος, ἂν δέν ἐξετάσῃ τόν βίο καί τήν πολιτεία τοῦ Μωϋσέως, πού συνδέθηκε στενῶτα μέ τό ὅρος Σινᾶ. Εἶναι δέ γνωστό ἀπό τά ἀσκητικά κείμενα τῶν ὁσίων Πατέρων ὅτι πολλές φορές ἀντιπαραβάλλεται ὁ βίος καί τά ἔργα τοῦ Μωϋσέως μέ τήν πορεία τῶν μεγάλων ἀσκητῶν καί τῶν μεγάλων θεολόγων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε, ἡ διάβαση τῶν Ἑβραίων διά τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καί ἡ πορεία τους πρός τήν γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, διά τῆς ἐρήμου, κατέχει βασική θέση μέσα στήν ἀσκητική γραμματεία, γιατί εἶναι πρότυπο τῆς πορείας τοῦ Χριστιανοῦ ἀπό τήν γῆ τῶν παθῶν στήν ἔρημο τῆς ἀπαθείας καί τήν εἴσοδό του στήν γῆ τῆς ἐπαγγελίας, δηλαδή στήν κατά Χάριν θέωση. Ἡ προσωπικότητα τοῦ Προφήτου Μωϋσέως, ὡς καθοδηγητοῦ σέ αὐτήν τήν πορεία, σέ πολλά θεολογικά καί ἀσκητικά κείμενα θεωρεῖται τύπος τοῦ πνευματικοῦ πατέρα, πού ἔχει ἀναλάβει τήν ὑπεύθυνη καί σταυρική διακονία νά καθοδηγῇ τά πνευματικά του παιδιά στήν ἔνωσή τους μέ τόν Θεό. Εἶναι πολύ χαρακτηριστική ἡ περίπτωση τοῦ ἁγίου Συμεών τοῦ νέου Θεολόγου στόν ὕμνο του μέ τίτλο «διδασκαλία σύν θεολογία περί τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἀγάπης, ἡγουν αὐτοῦ τοῦ φωτός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», στόν ὁποῖο προσαρμόζει τήν πορεία τῶν Ἑβραίων ἀπό τήν γῆ τῆς Αἰγύπτου στήν γῆ τῆς ἐπαγγελίας, στήν προσωπική του ζωή. Ὁ Μωϋσῆς τίθεται στό πρόσωπο τοῦ πνευματικοῦ του πατρός πού τόν καθοδηγοῦσε στήν πορεία αὐτή.

Ὁ Μωϋσῆς συνδέεται μέ τό Σινᾶ μέ δύο συνταρακτικά γεγονότα. Τό ἓνα εἶναι ἡ θεωρία τῆς φλεγομένης καί μή κατακαιομένης βάτου. Ὁ Μωϋσῆς βόσκοντας τά πρόβατα τοῦ Ἰοθὼρ τά ὁδήγησε στήν ἔρημο «καί ἦλθεν εἰς τό ὅρος Χωρήβ». Τότε «ᾤφθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐν πυρί φλογός ἐκ τοῦ βάτου, καί ὁρᾷ ὅτι ὁ βάτος καίεται πυρί, ὁ δέ βάτος οὐ κατεκαίετο». Πλησιάζοντας στό θαυματουργικό αὐτό γεγονός ὁ μέγας Μωϋσῆς ἤκουσε φωνή Θεοῦ: «μή ἐγγίσῃς ᾧδε. λῦσαι τό ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γάρ τόπος ἐν ᾧ σύ ἔστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. καί εἶπεν· ἐγώ εἰμι Θεός τοῦ πατρός σου, Θεός Ἀβραάμ καί Θεός Ἰσαάκ καί Θεός Ἰακώβ» (Ἐξ. γ', 1-6). Τό ἄλλο περιστατικό εἶναι ἡ πρόσκληση τοῦ Θεοῦ στόν Μωϋσῆ νά ἀνεβῇ στό Σινᾶ γιά νά παραλάβῃ τόν νόμο Του. «Κατέβη δέ Κύριος ἐπὶ τό ὅρος τό Σινᾶ ἐπὶ τήν κορυφήν τοῦ ὄρους· καί ἐκάλεσε Κύριος Μωϋσῆν ἐπὶ τήν κορυφήν τοῦ ὄρους, καί ἀνέβη Μωϋσῆς» (Ἐξ. ιθ', 20).

Από τήν ἀρχαία ἀκόμη παράδοση οἱ δύο αὐτές θεοφάνειες συνδέθηκαν μέ τήν ἐμφάνιση τοῦ Δευτέρου Προσώπου τῆς Παναγίας Τριάδος, δηλαδή τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, πού ἀργότερα ἐνηνθρώπησε γιά νά θεώση τήν ἀνθρώπινη φύση καί νά ἐξαφανίση τό κράτος τοῦ διαβόλου. Πραγματικά, ὅλες οἱ θεοφάνειες στήν Παλαιά Διαθήκη εἶναι θεοφάνειες τοῦ Λόγου. Αὐτός εἶναι «ὁ μεγάλῃς Βουλῆς ἄγγελος», πού ἐμφανίστηκε «ἐν πυρί φλογός ἐκ τῆς βάτου» καί Αὐτός εἶναι Ἐκεῖνος πού ἀποκαλύφθηκε στόν Μωϋσῆ ἐπάνω στό ὄρος Σινᾶ καί τοῦ ἔδωσε τίς ἐντολές. Ἡ διαφορὰ μεταξύ τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης βρίσκεται στό ὅτι στήν Παλαιά Διαθήκη ἔχουμε ἐμφανίσεις τοῦ Λόγου ἀσάρκως, ἐνῶ στήν Καινή Διαθήκη ἐμφανίσεις τοῦ Λόγου ἐν σαρκί. Ὁ ἱερός ὑμνογράφος, ἀναφερόμενος στόν Χριστό, λέγει: «αἰνετόν δεικνύς ἑαυτόν, καί δοξαζόμενον αἰεί, σὺν Πατρί τε καί Πνεύματι Ἁγίῳ· πρότερον μὲν ἄσαρκον ὡς Λόγον, ὕστερον δέ δι' ἡμᾶς σεσαρκωμένον». Ἄν διαβάσῃ κανεῖς προσεκτικά τά τροπάρια κατὰ τήν ἐορτή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ στό Θαβώρ, θά διαπιστώσῃ ὅτι συνδέονται οἱ ἐμφανίσεις Του στό Σινᾶ καί στό Θαβώρ. Σ' ἓνα χαρακτηριστικό τροπάριο ψάλλουμε: «ὁ πάλαι τῷ Μωσεῖ συλλαλήσας, ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ διὰ συμβόλων, Ἐγώ εἰμι, λέγων ὁ ὢν, σήμερον ἐπ' ὄρους Θαβώρ, μεταμορφωθείς ἐπὶ τῶν μαθητῶν, ἔδειξε τό ἀρχέτυπον κάλλος τῆς εἰκόνας, ἐν ἑαυτῷ τήν ἀνθρωπίνην ἀναλαβοῦσαν οὐσίαν».

Ἐπομένως, ὁ Προφήτης Ἠλίας καί ὁ Προφήτης Μωϋσῆς εἶναι τά πρότυπα τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς καί τῆς μυστικῆς θεολογίας, γιατί καί οἱ δύο ἔφθασαν στήν θεωρία τοῦ Λόγου καί εἶδαν τό μυστήριο τῆς ἐνανθρωπήσεώς Του. Αὐτό, ἄλλωστε, δείχνει τό γεγονός ὅτι ὁ Ἠλίας εἶδε τά ὀπίσθια τοῦ Θεοῦ καί ὁ Μωϋσῆς εἶδε τό μυστήριο τῆς ἐνανθρωπήσεως στήν φλεγόμενη καί μή κατακαιομένη βάτο, ἡ ὁποία εἶναι τύπος τῆς ἀειπαρθενίας τῆς Θεοτόκου. Ἡ ἐμφάνιση τῶν δύο αὐτῶν Προφητῶν κατὰ τήν Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ στό ὄρος Θαβώρ δείχνει τήν σχέση τῆς ζωῆς τους μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐκεῖνοι ἀξιώθηκαν αὐτῆς τῆς γνώσεως ἐν κοινωνίᾳ μετά τοῦ Λόγου. Τό ὅτι συνομιλοῦσαν μετά τοῦ Χριστοῦ γιά τήν ἔξοδο Αὐτοῦ, δείχνει ὅτι εἶχαν ἀποκτήσει γνώση καί τῶν Παθῶν καί τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλωστε, γνωρίζουμε ὅτι ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ καί ἡ μεταμόρφωση τῶν Μαθητῶν ἐπάνω στό ὄρος Θαβώρ εἶναι κορυφαῖο γεγονός πού δείχνει τό ὕψος τῆς ὀρθοδόξου ζωῆς, τόν βαθύ σκοπό τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτό καί πάντοτε ἡ ζωή τῶν δύο αὐτῶν Προφητῶν συνδέθηκε μέ τήν ζωή τῶν ἀσκητῶν, τό δέ ὄρος Σινᾶ εἶναι ἅγιον ὄρος πού ἐνέπνευσε πολλούς ἀσκητάς καί μεγάλους θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας.

Δέν μπορεῖ κανεῖς νά παραβλέψῃ ἓνα θαυμάσιο κείμενο πού ἀναλύει τήν μορφή καί τό ἔργο τοῦ Μωϋσέως. Πρόκειται γιά τό ἔργο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης «περί ἀρετῆς, ἥτοι εἰς τόν βίον Μωϋσέως», στό ὁποῖο ὁ Μωϋσῆς παρουσιάζεται ὡς πρότυπο τελειότητος. Παρακληθεῖς ὁ ἅγιος Γρηγόριος νά ἐκθέσῃ

σέ τί συνίσταται ή κατά Χριστόν τελειότητα, αναφέρεται στόν μέγα Μωϋσή καί τόν θέτει πρότυπο τελειώσεως κάθε Χριστιανοῦ καί φυσικά κάθε μοναχοῦ. Αναλύοντας τήν προφητική του ζωή όμολογεῖ ότι όλα όσα συνέβησαν στήν ζωή του, εἶναι σαφής μαρτυρία καί απόδειξη «τοῦ πρός τό ἀκρότατον τῆς τελειότητος ὅρον ἀναβεβηκέναι τοῦ Μωϋσέως τόν βίον». Στό τέλος τῶν ἀναλύσεων τοῦ βίου καί τῆς πολιτείας τοῦ Προφήτου Μωϋσέως γράφει ὁ ἅγιος Γρηγόριος: «Ταῦτα σοι, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, περί τῆς τοῦ βίου τοῦ κατ' ἀρετήν τελειότητος ὁ βραχύς ἡμῶν οὗτος ὑποτίθεται λόγος, οἷόν τι πρωτότυπον ἐν μορφῇ κάλλους τόν τοῦ μεγάλου Μωϋσέως ὑπογράψας σοι βίον». Καί καλεῖ ὅλους νά τόν μιμηθοῦν καί νά μεταφέρουν στήν ζωή τους τόν χαρακτήρα τοῦ κάλλους τοῦ Μωϋσέως.

Δέν εἶναι δυνατόν, βέβαια, στά περιοριστικά ὅρια αὐτῆς τῆς εἰσηγήσεως νά ἀναλυθῇ ὁ λόγος αὐτός τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, πού φανερώνει σέ τί συνίσταται ή τελειότητα τῆς κατά Χριστόν ζωῆς, ὅπως φαίνεται στόν βίο τοῦ Μωϋσέως. Ὡστόσο ὅμως θά περιοριστοῦμε σέ μερικά σημεῖα πού ἔχουν σχέση μέ τά δύο γεγονότα πού συνδέονται μέ τό ὅρος Σινᾶ, δηλαδή τήν φλεγόμενη καί μή κατακαιομένη βάτο καί τήν κατάβαση τοῦ Θεοῦ στήν κορυφή τοῦ Σινᾶ.

Τό μυστήριό τῆς βάτου διδάσκει «τό κατά τήν παρθένον μυστήριον», ἀφοῦ τό φῶς τῆς θεότητος, πού ἔλαμψε ἀπό τήν Παρθένο στόν ἀνθρώπινο βίο, διά τῆς γεννήσεως, διεφύλαξε ἀδιάφθορο τήν παρθενία τῆς Θεοτόκου. Αὐτό ὅμως τό περιστατικό διδάσκει ἀκόμη καί ὅτι, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, τό ἴδιο μπορεῖ νά συμβῇ σέ κάθε ἄνθρωπο πού βιώνει τό μυστήριό τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ μέσα του καί γίνεται κατά χάριν Θεοτόκος. Φῶς ἀληθινό εἶναι ή ἀλήθεια, καί ἐπομένως ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Μπορεῖ νά φθάσῃ κανεῖς στήν ἀλήθεια διά τῆς γνώσεως τοῦ φωτός ἐκείνου πού γίνεται μέ τήν ἀγωγή τῆς ἀρετῆς. «...ή τοιαύτη τῆς ἀρετῆς ἀγωγή προσάγει ἡμᾶς τῇ γνώσει τοῦ φωτός ἐκείνου». Ὁ Μωϋσῆς γιά νά φθάσῃ στήν ἐμπειρία καί τήν θέα τοῦ φωτός ἐκείνου ἔλαβε ἐντολή νά ἀποβάλλῃ τά ὑποδήματα.

Αὐτό σημαίνει ὅτι γιά νά φθάσῃ κανεῖς στό ὕψος ἐκεῖνο καί νά σταθῇ στίς ἀκτίνες τῆς ἀληθείας πρέπει νά ἀποβάλλῃ τήν νεκρά καί γήινη περιβολή τῶν δερμάτων, πού προσέλαβε μέ τήν πτώση. Φυσικά, ἐδῶ γίνεται λόγος γιά τούς δερμάτινους χιτῶνες πού εἶναι ή φθορά καί ή θνητότητα, καί εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας. Αὐτό προϋποθέτει κάθαρση τοῦ ἀνθρώπου καί ὑπέρβαση τοῦ θανάτου. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος θά πῇ: «οὐκ ἐστι δεδεμένοις ποσίν ἀναδραμεῖν πρός τό ὕψος ἐκεῖνο ἐν ᾧ τό φῶς τῆς ἀληθείας ὁράται, εἰ μή περιλυθεῖ τῶν τῆς ψυχῆς βάσεων ή νεκρά τε καί γήινη τῶν δερμάτων περιβολή ή περιτεθεισα κατ' ἀρχάς τῇ φύσει, ὅτε διά τῆς παρακοῆς τοῦ θείου θελήματος ἐγυμνώθημεν». Ὅταν ὁ ἄνθρωπος φθάσῃ στήν θέα τοῦ φωτός ἐκείνου, ἀποβάλλει κάθε φαντασία περί τοῦ μή ὄντος, πού

είναι πραγματικό ψέμμα, καί αποκτᾷ τήν ἀλήθεια, πού εἶναι ἡ ἀσφαλῆς κατανόηση τοῦ ὄντος. Γιατί πραγματικά «ἡ τοῦ ὄντος ἐπίγνωσις τῆς περί τό μή ὄν ὑπολήψεως καθάρσιον γίνεται».

Ἡ περίπτωση τοῦ Μωϋσέως δείχνει ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἡ ἀλήθεια, πού ἀποκαλύπτεται ὡς φῶς. Ἡ ὑπαρξιακή γνώση τῆς ἀλήθειας ἀπαιτεῖ ἄσκησις καί ἀγωγή τῆς ἀρετῆς. Ἡ ἄσκησις δέν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπό τήν ἀποβολή τῶν δερματίνων χιτῶνων, δηλαδή εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν τυραννία πού ἀσκοῦν ἐπάνω του ἡ φθορά καί ἡ θνητότητα, ἡ ὑπέρβασις τοῦ θανάτου. Ὄταν φθάσῃ κανεῖς στήν θέα τοῦ ἀκτίστου Φωτός, τότε μπορεῖ νά κάνῃ τήν ἀσφαλῆ διάκρισις μεταξύ τοῦ ὄντος καί τοῦ μή ὄντος, μεταξύ τῆς πραγματικῆς ὑποστάσεως καί τῆς ἀνυποστάτου φαντασίας, καί φυσικά τότε βιώνει τήν πραγματική ἀλήθεια. Αὕτῃ εἶναι ἡ κατὰ Χριστόν φιλοσοφία, ἐνῶ ἡ ἑξωθεν παιδεία καί ἡ ἑξωθεν φιλοσοφία εἶναι ἄγονος «ἀεὶ ὠδίνουσα καί μηδέποτε ζωογονοῦσα τῷ τόκῳ».

Μετά τό ὄραμα ἐκεῖνο, καί τήν ἐμφάνισις τοῦ Θεοῦ στόν Μωϋσῆ, ὁ μέγας θεόπτης Προφήτης ἐνδυναμώθηκε καί μπόρεσε νά ἐλευθερώσῃ τόν λαό τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ὅτι ἐκεῖνος πού ἐνδυναμώθηκε ἀπό τό φῶς αὐτό καί προσέλαβε σύμμαχο καί παραστάτη τόν Ἀαρών ὁμιλεῖ στόν λαό περί ἐλευθερίας, τοῦ ὑπενθυμίζει τήν πατρική εὐγένεια καί τόν συμβουλεύει πῶς νά ἀπαλλαγῇ ἀπό τήν ταλαιπωρία τοῦ πηλοῦ καί τῆς πλινθοποιΐας.

Τό ὄρος Σινᾶ, ἡ ἀνάβασις τοῦ Μωϋσέως σέ αὐτό καί ἡ θεοπτία τήν ὁποία ἀξιώθηκε, δείχνουν ἀκόμη τί εἶναι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία, καθώς ἐπίσης ὑποδεικνύουν καί τόν τρόπο τῆς γνώσεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί ὁ Μωϋσῆς εἶναι ἀληθινός τύπος τοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ καί φυσικά καί τοῦ ὀρθοδόξου ἀσκητοῦ.

Ἀναλύοντας ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης τήν περίπτωση τοῦ Μωϋσέως λέγει ὅτι εἶναι τύπος τοῦ πραγματικοῦ καί ἀληθινοῦ θεολόγου. «Ὅρος γάρ ἐστίν ὡς ἀληθῶς ἄναντες καί δυσπρόσιτον ἡ θεολογία», δηλαδή ἡ θεολογία εἶναι ὄρος ἀνηφορικό καί δυσπρόσιτο γιά τόν πολύ λαό, ὁ ὁποῖος παραμένει στίς ὑπώρειες τοῦ ὄρους ὡς μή κατάλληλος. Μόνον ὁ Μωϋσῆς καί ὅποιος τόν μιμεῖται στήν ζωή του ἀνέρχεται στό ὄρος τῆς θεολογίας, δηλαδή στήν θεοπτία. Ἔτσι, ἡ θεολογία εἶναι θεοπτία.

Υπάρχει ἓνας δρόμος γιά τήν ἀνάβασις στό ὄρος τῆς θεοπτίας, ὅπως τό βλέπουμε στόν Μωϋσῆ, πού εἶναι ἡ ὁδός τῆς ἀληθινῆς θεολογίας. Ἡ ὁδός αὕτη εἶναι ἡ ἀνάβασις τοῦ νοῦ ἀπό κορυφή σέ κορυφή, ὥστε νά γίνῃ ὑψηλότερος καί ἀπό τόν ἑαυτό του. Αὐτό φαίνεται στόν Μωϋσῆ, ὁ ὁποῖος πρῶτα «κατέλιπε τήν ὑπώρειαν», ἀφοῦ ἀπαλλάχθηκε ἀπό ὅλα ὅσα τόν ἐμπόδιζαν στήν ἀνάβασις, ἔπειτα

δέχθηκε στήν ἀκοή του τίς φωνές τῶν σαλπίνγων, συνεπαρμένος ἀπό τό ὕψος τῆς ἀνόδου. Στήν συνέχεια εἰσῆλθε «εἰς τό ἀόρατον τῆς θεογνωσίας ἄδυτον». Δέν μένει ὅμως μέχρι ἐκεῖ, ἀλλά «ἐπὶ τήν ἀχειροποίητον μεταβαίνει σκηνήν». Ἐφθασε ἔτσι στό ὕψος τῆς τελειότητος.

Αὐτόν τόν δρόμο ἀκολουθεῖ καί ὁποῖος θέλει νά ἀνέλθῃ στήν ἀληθινή θεοπτία καί στήν γνώση τῆς ἀληθινῆς θεολογίας. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν θεοπτία καί τήν γνώση τῆς θεολογίας εἶναι ἡ καθαρότητα ὅχι μόνον τοῦ σώματος, ἀλλά καί τῶν ἐνδυμάτων, ἀκόμη δέ καί ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τό ὅρος τῶν ἀλόγων ζώων. Αὐτό σημαίνει κατὰ τόν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, ὅτι ἐκεῖνος πού θέλει νά ἀνέλθῃ στήν θεωρία τῶν νοητῶν πρέπει νά καθαρισθῇ ἀπό ὅλα. «Διά πάντων καθαρεῦσαι δεῖ τόν μέλλοντα προσβαίνειν τῇ τῶν νοητῶν θεωρίᾳ». Αὐτό ὑποδεικνύει ἡ πλύση τῶν ἱματίων. Τό ὅτι δέν ἐπέτρεψε νά πλησιάσουν τά ἄλογα ζῶα στό ὅρος δείχνει ὅτι γιά νά φθάσῃ κανεῖς στήν κορυφή τῆς θεωρίας πρέπει νά ὑπερβῇ καί τήν γνώση πού προέρχεται ἀπό τίς αἰσθήσεις, γιατί τό νά κυβερνᾶται ἀπό τίς αἰσθήσεις εἶναι χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν ἀλόγων ζώων. Πέρα ἀπό αὐτά, ἐκεῖνος πού θέλει νά φθάσῃ στήν ἀληθινή θεογνωσία, πρέπει νά ἀπαλλαγῇ καί ἀπό κάθε αἰσθητική καί ἄλογη κίνηση καί νά καθάρισῃ τόν νοῦ του ἀπό κάθε εἰκόνα καί ἔννοια πού ἀποκτήθηκε ἀπό κάποια προκατάληψη, ἀκόμη νά χωρισθῇ καί ἀπό τήν αἴσθηση ἡ ὁποία εἶναι σύνοικος καί σύζυγος μέ τήν φύση μας.

Ἀλλά καί ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ ἔχει διαφόρους βαθμούς, ἀνάλογα μέ τήν καθαρότητα τοῦ νοῦ. Δέν ἀρκεῖ μόνον ἡ κάθαρση ἀπό τά πάθη, ἀλλά ἀπαιτεῖται καί ἡ κάθαρση τοῦ νοός, ὥστε ὁ νοῦς νά εἶναι χωρητικότερος γιά τήν μεγαλύτερη ἔλλαμψη καί γνώση τοῦ Θεοῦ. Συγκρίνοντας ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης τίς δύο θεοφάνειες τοῦ Μωϋσέως, καί βλέποντας ὅτι στήν πρώτη θεοφάνεια εἶδε τό φῶς τῆς βάτου, ἐνῶ στήν δεύτερη λέγεται ὅτι εἰσῆλθε στόν θεῖο γνώφο, λέγει ὅτι ἡ γνώση τῆς εὐσεβείας στήν ἀρχή γίνεται φῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τό σκοτάδι πού προηγουμένως ὁ ἄνθρωπος ζοῦσε. «Προῖών δέ ὁ νοῦς καί διά μείζονος ἀεί καί τελειότερας προσοχῆς ἐν περινοίᾳ γινόμενος τῆς τῶν ὄντων κατανοήσεως, ὅσον προσεγγίζει μᾶλλον τῇ θεωρίᾳ τοσοῦτον πλεῖον ὁρᾷ τό τῆς θείας οὐσίας ἀθεώρητον». Δηλαδή, ὁ νοῦς ἐπιδέχεται μεγαλύτερη καθαρότητα, καί γι' αὐτό εἶναι χωρητικότερος τῆς θεωρίας, ἕως ὅτου φθάσῃ στό ἀθεώρητο τῆς θείας οὐσίας, ὁπότε εἶναι γνώφος. Ἀφοῦ ἐγκαταλείπει κάθε φαινόμενο, ὅσα καταλαμβάνουν οἱ αἰσθήσεις καί ὅσα νομίζει ὅτι βλέπει ἡ διάνοια, πάντοτε προχωρεῖ πρὸς τό ἐνδότερο, ἕως ὅτου διεισδύσει «πρὸς τό ἀθέατόν τε καί ἀκατάληπτον κάκεῖ τόν Θεόν ἴδῃ». Φυσικά, δέν μπορεῖ κανεῖς νά δῇ τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι παντελῶς ἀθέατη καί ἄγνωστη ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἀλλά διαρκῶς αὐξάνεται στήν θεωρία.

Ἡ πορεία καί ἐξέλιξη τοῦ Μωϋσέως εἶναι πορεία καί ἐξέλιξη κάθε ἀνθρώπου πού θέλει νά φθάσῃ στό καθ' ὁμοίωσιν, πού εἶναι ὁ βασικός σκοπός τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Μωϋσῆς ἀρνεῖται τήν συγγένεια μέ τήν βασίλισσα τῶν Αἰγυπτίων, γίνεται ἔκδικος τοῦ Ἑβραίου, ζῇ στήν ἔρημο καί ποιμαίνει τά πρόβατα, βλέπει τήν λάμψη τοῦ φωτός, πλησιάζει στό φῶς ἐκεῖνο τῆς βάτου, ἀποβάλλοντας τά ὑποδήματα, ἐξάγει πρὸς τήν ἐλευθερία τοὺς συγγενεῖς καί ὁμοφύλους του, βλέπει τόν ἐχθρό νά καταποντίζεται στά κύματα, κατασκηνώνει κάτω ἀπὸ τήν νεφέλη, θεραπεύει τήν δίψα τοῦ λαοῦ ἀπὸ τήν πέτρα, καλλιεργεῖ τήν τροφή στόν οὐρανό, μέ τήν προσευχή κατανικᾷ τοὺς ἄλλοφύλους, ἀκούει τήν σάλπιγγα, εἰσέρχεται στόν γνόφο, εἰσδύει στά ἄδυτα τῆς ἀχειροποιήτου σκηνῆς, μαθαίνει τά ἀπόρρητα τῆς θείας ἱερωσύνης, ἐξαφανίζει τά εἰδῶλα, ἐξιλεώνει τόν Θεό, ἀνακαλεῖ τόν νόμο, πού συνετρίβη ἀπὸ τήν κακία τῶν Ἰουδαίων, λάμπει μέ τήν δόξα.

Ἐπομένως, ὁ Μωϋσῆς ἔγινε τύπος κάθε Χριστιανοῦ πού ἐπιθυμεῖ τήν θέωση, τήν ἀπόκτηση τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ. Σέ αὐτά τά πλαίσια ἐντάσσεται καί ὁ κάθε μοναχός. Γι' αὐτό καί εἶπαμε στήν ἀρχή ὅτι ὁ βίος τοῦ Μωϋσέως, ὅπως τόν παρουσιάζει ἡ Ἀγία Γραφή καί ὅπως τόν ἀναλύει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ἔγινε πρότυπο κάθε ἀληθινοῦ ὀρθοδόξου μοναχοῦ. Ὁ ὀρθόδοξος μοναχός ἐξέρχεται ἀπὸ τήν Αἴγυπτο τῆς δουλείας, ὄχι ἀπὸ μίσος πρὸς τήν κτίση καί τήν δημιουργία τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἀκριβῶς γιὰ νά ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς δερμάτινους χιτῶνες, πού εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως, καί νά φθάσῃ στήν προπτωτική ζωὴ καί τήν ἔνωση μέ τόν Θεό, «ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Βλέπει καθαρά μέσα στά ἔγκατα τῆς ὑπάρξεώς του, πού εἶναι ἀδιόρατα ἀπὸ τόν ἐξωτερικό ὀφθαλμό, τόν νόμο τῆς ἁμαρτίας καί θέλει νά ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτόν. Αἰσθάνεται ὅτι, ἂν δέν προηγηθῇ ἡ κάθαρση, δέν μπορεῖ νά φωτισθῇ ὁ νοῦς του ἀπὸ τήν ἔλλαμψη τοῦ ἀκτίστου Φωτός. Καί αὐτό δέν εἶναι πολυτέλεια γιὰ τήν χριστιανικὴ ζωή, ἀλλὰ ὁ σκοπός της καί ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θεολογία εἶναι θεοπτία καί ὄχι διαλεκτικός ἀνθρώπινος στοχασμός. Σέ αὐτὴν μπορεῖ νά φθάσῃ κανεὶς μέσα ἀπὸ τήν κατὰ Χριστόν ἄσκηση, πού εἶναι ἡ κάθαρση τῶν αἰσθήσεων καί τοῦ νοῦ. Χωρὶς τήν κάθαρση ὁ ἄνθρωπος θά παραμένῃ στὶς ὑπώρειες τοῦ ὅρους μαζί μέ τά ἄλογα ζῶα, μέ ἐνδεχόμενο νά λατρεύῃ τά εἰδῶλα καί ὄχι τόν ἀληθινὸ Θεό.

## 2. Οἱ ἀββάδες τοῦ Σινᾶ φορεῖς τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως

Ἐάν ὁ Μωϋσῆς ἔγινε τύπος κάθε Χριστιανοῦ καί κάθε ὀρθοδόξου μοναχοῦ, αὐτό πολὺ περισσότερο ἰσχύει γιὰ τόν σιναΐτη μοναχό, πού ἐξέλεξε νά ἔχῃ ὡς πνευματικὴ του παλαίστρα τόν ἡῶρο τῆς θεοπτίας. Αἰσθάνεται ὅτι εἶναι διάδοχος τῶν μεγάλων ἐκείνων Προφητῶν, τοῦ Θεσβίτου Ἠλίου καί τοῦ θεόπτου Μωϋσέως,

τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ συνδέθηκε στενά μέ τό ὅρος τοῦ Σινᾶ. Ἡ συνεχῆς θεά τοῦ ὅρους Χωρήβ, τοῦ τόπου τῆς βάτου καί τῆς ἀγίας Κορυφῆς ἀσκοῦσε ἔντονη ἔλξη καί μυστική παρότρυνση. Ἄλλωστε, στόν χῶρο αὐτό, ἐν συνδυασμῷ μέ τήν χώρα τῆς Αἰγύπτου, βιώθηκε ὁ ἀρχαῖος μοναχισμός. Ἔτσι, τό ὅρος Σινᾶ εἶναι τά ἅγια τῶν ἀγίων τῆς Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης, καί οἱ σιναιῖτες μοναχοί αἰσθάνονται διάδοχοι κατὰ πνεῦμα τῶν μεγάλων ἐκείνων Προφητῶν. Εἶναι οἱ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι τῆς ζωῆς ἐκείνων. Ἡ ζωὴ τήν ὁποία ἀναλύει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης στόν βίο τοῦ Μωϋσέως ἐπηρέασε βαθύτατα τήν ζωή, τήν σκέψη καί τήν διδασκαλία τῶν σιναιτῶν πατέρων, ὅπως θά τό δοῦμε πιό κάτω.

Τά γρανιτώδη ὄρη καί ἡ ἄξενη ἔρημος τῆς Χερσονήσου τοῦ Σινᾶ διεδραμάτισαν σπουδαῖο ρόλο στόν χαρακτηρισμό τοῦ σιναιῖτου μοναχοῦ. Ἄλλωστε, γνωρίζουμε καλά ὅτι ἡ ἔρημος μέ τόν περιορισμό τῶν αἰσθήσεων, βοηθᾷ στήν ἀπόσπαση τοῦ νοῦ ἀπό τήν διάχυσή του στό περιβάλλον καί τήν συγκέντρωσή του στήν καρδιά. Ὁ ἀπαράκλητος τόπος ἀναπτύσσει σέ ἔντονο βαθμό τήν μετάνοια καί τήν ξενιτεία. Τότε σέ βαθειά μετάνοια ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου αἶρεται ἀπό κάθε περιοριστικό ὄριο καί ἀνέρχεται μέ «θανατηφόρον δίψαν» στό κάλλος τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί πολλοί ἀσκητές ἐπέλεξαν αὐτόν τόν τόπο γιά νά ζήσουν τήν ζωὴ τοῦ Θεοῦ, νά θεραπευθοῦν ἀπό ὅλα τά πάθη καί νά ἐνωθοῦν μέ τόν Θεό. Ἄλλωστε, γνωρίζουμε ὅτι καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μετά τήν ἀποκάλυψη τοῦ Χριστοῦ πῆγε στήν ἔρημο τῆς Ἀραβίας γιά νά κλαύσῃ τίς ἁμαρτίες του καί ἐκεῖ ἔπεσε σέ ἀκράτητο στεναγμό καί δάκρυα.

Ὁ τύπος τοῦ σιναιῖτου μοναχοῦ διαποτίζεται ἀπό τήν ἄσκηση καί τήν μυστική θεολογία. Μπορεῖ κανεῖς νά προσθέσῃ ὅτι ἡ χαρακτηριολογία καί ὁ τύπος του ἐπηρεάζεται καί ἀπό τίς συνθηκῆς τοῦ περιβάλλοντος. Ὁ σιναιῖτης ἀσκητής εἶναι ἐξωτερικά σκληρός, ἀντέχει στίς δυσκολίες τῆς ἐρήμου, εἶναι τραχύς στίς ἐξωτερικές κοσμικές συνθηκῆς ζωῆς, ἀλλά ταυτόχρονα πολύ εὐαίσθητος ἐσωτερικά. Συνδυάζει τήν ἀρρενωπότητα καί τήν εὐαισθησία, πού εἶναι πραγματικά γνωρίσματα τῶν ὀρθοδόξων μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι διαφέρουν σαφῶς ἀπό δυτικούς μοναχοὺς.

Στήν συνέχεια θά ἤθελα νά ἀναφέρω μερικά τέτοια παραδείγματα ἀγίων μοναχῶν, πού ἀσκήθηκαν στόν σιναιῖτικό χῶρο, στά ὁποῖα φαίνεται ἡ βίωση, στήν προσωπική τους ζωὴ, τῆς ἀσκήσεως καί τῆς μυστικῆς θεολογίας.

α) Ἡ ἀσκητική ζωὴ τῶν ἀββάδων τοῦ Σινᾶ ἔφθασε σέ μεγάλο βαθμό καί ὕψος. Φυσικά, ὅταν ὁμιλοῦμε γιά ἄσκηση ἐννοοῦμε τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καί τήν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά μεταμορφώσῃ ὅλες τίς ψυχοσωματικές δυνάμεις, ὥστε ἐνῶ προηγουμένως λειτουργοῦσαν παρά φύσιν, τώρα νά λειτουργοῦν κατὰ φύσιν καί ὑπέρ φύσιν. Ἡ ἔρημος τοῦ Σινᾶ βοήθησε πολύ στήν βίωση αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως.

Ἡ ἀσκητική ζωή βιώνεται καί ὀλοκληρώνεται μέσα σέ βαθυτάτη μετάνοια. Ἡ μετάνοια αὐτή εἶναι καρπός τῆς ἐλλάμψεως τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀλλά συγχρόνως ἐκφράζεται μέ τήν βαθυτάτη αὐτομεμψία. Κάποιος Γέροντας πού ἀσκήτευσε στήν περιοχή τῆς Ραϊθοῦ ἦταν σέ ὅλη του τήν ζωή «σύννους» καί συνεχῶς, ὅ,τι καί ἄν ἔκανε, ἐπανελάμβανε τήν φράση: «ἜΑρα τί γίνεται», δηλαδή τί συμβαίνει μέ μένα; Ὅλη του τήν ζωή τήν πέρασε ἄλλοτε σιωπώντας καί ἄλλοτε λέγοντας αὐτήν τήν μικρή φράση. Ἡ μετάνοια συνδέεται μέ ὀλοκληρωτική μεταστροφή καί ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου. Ἕνας ἀσκητής τοῦ Σινᾶ σέ ἐρώτηση κάποιου ἀδελφοῦ πῶς νά προσεύχεται ἀπάντησε: «Ἐγώ τέκνον, ὅταν εὐχομαι οὕτως λέγω· «Κύριε ἀξιώσόν με δουλεῦσαί σοι, ὡς ἐδούλευσα τόν Σατανᾶν· καί ἀξιώσόν με ἀγαπήσαί σε, ὡς ἠγάπησα τήν ἁμαρτίαν». Ἡ ἀπάντηση αὐτή εἶναι ἐκφραστικότητα, γιατί δείχνει ὅτι ἡ ἀληθινή μετάνοια εἶναι μεταστροφή καί ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτό σημαίνει ὅτι τήν ἀγάπη πού αἰσθάνεται κανεῖς πρός τήν ἁμαρτία, πρέπει νά τήν στρέψη ὀλοκληρωτικά στόν Θεό. Καί, φυσικά, αὐτό δέν εἶναι ἔργο ἀνθρώπινο, ἀφοῦ παρακαλεῖ τόν Θεό νά τόν ἀξιώσῃ αὐτῆς τῆς μεγάλης ἐργασίας.

Δέν εἶναι ἄσχετη μέ τήν μετάνοια ἡ μνήμη τοῦ θανάτου. Καί αὐτή ἡ μνήμη εἶναι χάρισμα ἀπό τόν Θεό, πού γίνεται μέ τήν ἔμπνευση τῆς θείας Χάριτος. Κάποιος ἀσκητής πού ἀσκήτευσε σ' ἓνα «μικρόν κελλίον» στό ὄρος Σινᾶ κάθε ἡμέρα θρηνοῦσε μνημονεύοντας τόν θάνατο. Γιά τόν μεγάλο σιναῖτη μοναχό ἅγιο Ἰωάννη, τόν συγγραφέα τῆς Κλίμακος, στόν ὁποῖο θά ἀναφερθοῦμε πιό κάτω, λέγεται ὅτι παρέμεινε στήν ἄσκηση σαράντα ὀλόκληρα χρόνια «τῷ πυρί τῆς θείας ἀγάπης ἀεί πυρπολούμενος καί μελέτην θανάτου τόν βίον τιθέμενος». Ἐπειδή ὁ βίος τῶν ἀσκητῶν αὐτῶν ἦταν μελέτη θανάτου, γι' αὐτό καί ἦταν γεμάτος ἀπό ζωή. Εἶναι πολύ χαρακτηριστική ἡ περίπτωση τοῦ Ἡσυχίου τοῦ Χωρηβίτου, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπό τήν ἀνάληψη ἀπό μιά βαρειά ἀσθένεια καί τά ὅσα εἶδε κατά τήν ὥρα τῆς προσεγγίσεως τοῦ θανάτου, παρέμεινε μέσα στό κελλί του, ἀπομακρυσμένος ἀπό τά βλέμματα τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δώδεκα ὀλόκληρα χρόνια, τρώγοντας μόνον ψωμί καί νερό. Μετά ἀπό δώδεκα χρόνια σιωπῆς καί μονώσεως, ὅταν πλησίαζε ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του, εἶπε στούς ἀδελφούς του: «Οὐδεὶς μνήμην θανάτου ἐγνωνκώς, δυνήσεται ἁμαρτῆσαί ποτε». Διασώζεται δέ ἡ πληροφορία ὅτι οἱ ἀδελφοί, ἀφοῦ τόν ἐνταφίασαν, ὕστερα ἀπό λίγες ἡμέρες, ἀνεζήτησαν τό λείψανό του καί δέν τό βρῆκαν. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἐκεῖνος πού διακρίνεται γιά τό χάρισμα τῆς μνήμης τοῦ θανάτου οὐσιαστικά διέρχεται τό στάδιο τῆς ἀναμαρτησίας καί τῆς θεώσεως.

Οἱ σιναῖτες ἀσκητές γνώριζαν πολύ καλά ὅτι καί τό σῶμα πρέπει νά θεωθῇ, γι' αὐτό καί πρέπει νά συμμετάσχῃ στήν ἄσκηση. Θαυμάζει κανεῖς ὅταν μελετᾷ τούς βίους τῶν ἀσκητῶν τοῦ Σινᾶ, ὅπως μᾶς παραδίδονται σέ διάφορα κείμενα. Ἡ σωματική ἄσκηση ἦταν πολύ μεγάλη. Δύο ἀδέλφια πού μόναζαν πολλά χρόνια στήν

κορυφή του ὄρους ἦταν ἐνδεδυμένα συνεχῶς μέ «σιδηροπουκάμισα». Κάποιος ἄλλος πατέρας κλείστηκε σ' ἓνα σπήλαιο κατά τήν διάρκεια τῆς Ἀγίας Τεσσαρακοστῆς καί δέχθηκε τόν πόλεμο τοῦ διαβόλου. Ὁ διάβολος γέμισε ὁλόκληρο τό σπήλαιο ἀπό κοριούς, ὥστε δέν ὑπῆρχε καθόλου τόπος καθαρός, ἀπηλλαγμένος ἀπό αὐτούς. Ὁ Γέροντας ἐκεῖνος ἔλεγε: «Ἐάν δέη με ἀποθανεῖν, οὐκ ἐξέρχομαι ἕως τῆς ἀγίας ἑορτῆς». Τελικά λυτρώθηκε ἀπό τόν πόλεμο αὐτόν τοῦ διαβόλου, γιατί τήν τρίτη ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν εἰσῆλθαν στό σπήλαιο πλῆθος μυρμηγκιῶν καί ἐξαφάνισαν τούς κοριούς.

Ἡ νηστεία καί ἡ δίψα, λόγῳ ἀσκήσεως, ἀλλά καί λόγῳ ἐλλείψεως, ἦταν μιά φοβερή ἄσκηση καί δοκιμασία. Γιά τόν ὁσιο Ἰουλιανό λέγεται ὅτι πορευόμενος πρός τό Σινᾶ «τό ποθούμενον ὄρος», δέν περνοῦσε μέσα ἀπό πόλεις καί χωριά, ἀλλά ἀπό τήν ἄβατο ἔρημο. Κατά τήν πορεία του δέν κρατοῦσε τίποτε ἄλλο παρά ψωμί καί ἀλάτι, ἓνα ξύλινο ποτήρι καί ἓνα σφουγγάρι, ὥστε ἂν βρῇ νερό βαθεῖα στήν γῆ, νά τοποθετήσῃ τό σφουγγάρι ἐκεῖ καί στήν συνέχεια νά στραγγίσῃ τό νερό στό ποτήρι. Ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης, ἡγούμενος τῆς Ραϊθοῦ, ἔλεγε στούς ἀδελφούς του ὅτι γνώρισε γέροντες ἀσκητές πού ἔζησαν στόν χῶρο ἐκεῖνο ἐβδομήντα χρόνια τρώγοντας μόνον χόρτα καί χουρμάδες.

Ἕνας ἀναχωρητής διηγόταν ὅτι ζοῦσε σέ μιά σπηλιά κοντά σέ μιά μικρή πηγὴ καί ἓναν φοῖνικα. Κάθε μήνα ἓνα κλαδί τοῦ φοῖνικα παρήγαγε καρπό καί ἔτρωγε ὁλόκληρο τόν μήνα. Τόν ἐπόμενο μήνα παρήγαγε τό ἄλλο κλαδί. Μέ τέτοια σωματική ἄσκηση ἦταν ὁλοκληρωτικά ἀφιερωμένος στόν Θεό. Ὁ ἀββᾶς Γεώργιος Βυζάντιος μαζί μέ τόν μαθητή του Γεώργιο μόναζαν σ' ἓνα νησί τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας. Τό νερό τό κουβαλοῦσαν σέ μιά μικρή σχεδιά ἀπό τήν ξηρά. Ὑστερα ἀπό μιά τρικυμία χάθηκε ἡ σχεδιά καί ἔμειναν χωρίς νερό. Ὅταν ἀργότερα τούς ἐπισκέφθηκαν οἱ ἀδελφοί, τούς βρῆκαν πεθαμένους καί ἐπάνω σ' ἓνα δέρμα χελώνας ἦταν τό ἐξῆς γραμμένο: «Ὁ ἀδελφός Γεώργιος ἐπὶ ἡμέρας κη' μή πιὼν ὕδωρ ἐτελεύτησε, ἐγὼ δέ ἔχω ἡμέρας λζ'».

Μέ ὅλη τήν ἄσκηση πού ἔκαναν ἐπεδίωκαν νά ἀποκτήσουν τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἄσκηση δέν εἶναι αὐτοσκοπός, ἀλλά μέσον γιά τήν θεραπεία τῆς ψυχῆς καί τήν μέθεξη τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Τό σῶμα, λόγῳ τῶν παθῶν, ἐμποδίζει τήν πορεία τῆς ψυχῆς πρός τήν θέωση καί ἀντιδρᾷ. Γι' αὐτό ἡ ἄσκηση εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν μεταμόρφωσή του.

β) Ἄν ἡ σωματική ἄσκηση βοηθᾷ καί τό σῶμα νά καθαρισθῇ, ἡ πλήρης θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅταν καλλιεργῇ τήν ἐσωτερική καρδιακή ἐργασία. Οἱ ὀρθόδοξοι μοναχοί δέν ἀποβλέπουν ἀπλῶς στήν καταδυνάστευση τοῦ σώματος, ἀλλά στήν μεταμόρφωσή του καί στήν ἀποκάλυψη τῶν νοερῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς. Ἄν ἡ σωματική ἄσκηση, ὅπως τήν εἶδαμε προηγουμένως, περικλείεται στήν

πράξη, ή νοερά ήσυχία, ή καθαρότης τοῦ νοός βρίσκεται στήν ἀρχή τῆς θεωρίας. Οἱ σιναΐτες πατέρες γνώριζαν ὅτι εἶναι δυνατόν κανεῖς νά εἶναι «πρακτικός μέγας», ἀλλά ἀφελής στήν πίστη καί ἔτσι νά περιπίπτει σέ διάφορα σφάλματα. Γι' αὐτό ἀπαιτεῖται παράλληλος ἀγώνας καί γιά τήν νοερά ἔλλαμψη. Ὁ ἀββᾶς Ἐπιφάνιος ὁ Ἑγκλειστος, κατόπιν πολλῆς ὑπακοῆς στόν Χριστό, δέχθηκε «πολύν πλοῦτον καί φωτισμόν τῆς ἐκλάμψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος... διά τοῦ θείου φωτός».

Γνωρίζουμε ἀπό τήν ὀρθόδοξη ἐμπειρία τῶν ἁγίων μας ὅτι μετὰ ἀπό τήν κάθαρση τῆς καρδιᾶς, ὁ ἄνθρωπος, διά τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀποκτᾷ τόν φωτισμό τοῦ νοός καί εἰσέρχεται στήν θεωρία τοῦ Θεοῦ. Ἡ κάθαρση τῆς καρδιᾶς συνίσταται στήν ἀποβολή ὅλων τῶν λογισμῶν ἀπό αὐτήν. Ὁ ἀββᾶς Σιλουανός, περιγράφοντας τόν τρόπο ζωῆς πού ἀκολούθησε καί ἔφθασε στήν φρόνηση τοῦ Θεοῦ, εἶπε: «Οὐδέποτε ἀφῆκα εἰς τήν καρδίαν μου λογισμόν παροργίζοντα τόν Θεόν». Αὕτῃ ἡ ἐργασία στήν γλώσσα τῶν Πατέρων λέγεται καί νήψη νοός. Ὁ ἴδιος δέ ἀββᾶς διασώζει τόν τρόπο τόν ὁποῖο μετερχόταν, ὥστε, καί ὅταν ἀκόμη ἐργαζόταν τό ἐργόχειρό του, νά μή ἀπασχολῆται ὁ νοῦς του σέ αὐτήν τήν ἐργασία. Δηλαδή, οἱ σιναΐτες πατέρες, ὕστερα ἀπό πολλά χρόνια ἀσκήσεως, κατώρθωσαν νά ξεχωρίζουν τόν νοῦ ἀπό τήν λογική, ὥστε νά εἶναι ἐλευθερωμένος ἀπό κάθε ἄλλη ἐργασία, ἀφοῦ στήν κατάσταση αὕτῃ ἡ λογική μπορεῖ νά ἔχη συνείδηση τοῦ περιβάλλοντος κόσμου καί νά ἀσχολῆται μέ τίς καθημερινές φροντίδες, ἐνῶ ὁ νοῦς νά εἶναι ἀπασχολημένος μέ τόν Θεό. Αὐτό λέγεται καθαρότης νοός. Ἐνας ἀββᾶς πού ἀσκήτευσε στίς σπηλιές, πάνω ἀπό τήν σπηλιά τοῦ Ἰωήλ, εἶχε διαρκῆ νήψη καί πάντοτε ἐξήταζε τόν νοῦ του ἐάν ἔλεγε στίχους τῶν ψαλμῶν ἢ ἐάν προσευχόταν. Ἄν διαπίστωνε ὅτι ὁ νοῦς του βρισκόταν κάπου ἄλλοῦ, τότε τόν ἐπιτιμοῦσε. Καί ἐδῶ βλέπουμε τήν ἀρχαία παράδοση ὅτι ἡ νοερά προσευχή γινόταν ἢ μέ στίχους τῶν ψαλμῶν ἢ μέ τήν εὐχή «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με».

Ὅταν ὁ ἀσκητής ἀποκτήσει τήν νοερά καθαρότητα καί τήν νοερά ἔλλαμψη, τότε ἔχει καί τό χάρισμα τῆς διακρίσεως. Σέ αὐτήν τήν κατάσταση ξεχωρίζει τό δαιμονικό ἀπό τό θεϊκό, τό κτιστό ἀπό τό ἄκτιστο. Ἐτσι, διακρίνει τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀπό τό θέλημα τοῦ διαβόλου, τήν ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ ἀπό τήν ἐμφάνιση τοῦ διαβόλου ὡς ἀγγέλου φωτός. Ὁ ἀββᾶς Νισθερῶος, πού ἀσκήτευσε ἕνα διάστημα στήν Ραϊθώ, δίδασκε ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται ἀπό διαφορετικούς δρόμους, ἤτοι ἀπό τήν φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ, τήν ήσυχία τοῦ Προφήτου Ἠλία καί τήν ταπείνωση τοῦ Δαυΐδ. Καί οἱ τρεῖς ζοῦσαν διαφορετικό τρόπο ζωῆς, ἀλλά ὅμως ὁ Θεός ἦταν μαζί τους. Τό θέμα, λοιπόν, εἶναι νά ὑπάρχη ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ μέσα μας.

γ) Οἱ σιναΐτες πατέρες ὅμως ἔφθασαν καί στήν θεωρία τοῦ Θεοῦ, ὅπως τό βλέπουμε σέ πολλές περιπτώσεις. Ὁ ἄνθρωπος μέ τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ φροντίζει νά

καθαρίση τήν καρδιά του, στήν συνέχεια έρχεται στήν νοερά-καρδιακή προσευχή καί έπειτα, εάν ό Θεός θελήση, φθάνει καί στήν αποκάλυψη, τήν φανέρωση τής δόξης Του. Θα αναφέρω κάπως άδόκιμα καί ξερά μερικές τέτοιες θεωρίες σιναιϊτών πατέρων.

Ό Ίωσήφ ό Ραϊθηνός, κατά τήν διάρκεια τής προσευχής του, φλεγόταν από τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ. "Όταν κάποιος τόν πλησίασε στό καλύβι του τόν βρήκε σέ έκσταση. «Θεωρεῖ αὐτόν ὅλον ἀπό κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἱστάμενον ὡς φλόγα πυρός». Σέ αὐτήν τήν κατάσταση παρέμεινε πέντε ὁλόκληρες ὥρες. Αὐτή εἶναι ἡ θεία ἀρπαγή γιά τήν ὁποία κάνουν λόγο πολλοί Πατέρες στά ἔργα τους. Τό ἴδιο βλέπουμε καί στήν ζωή τοῦ Ἀββᾶ Σιλουανοῦ. Ὁ μαθητής του Ζαχαρίας τόν βρήκε «έν ἐκστάσει καί αἱ χεῖρες αὐτοῦ (ἦσαν) εἰς τόν οὐρανόν». Καί ὅταν τόν ρώτησε ποῦ βρισκόταν, ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Εγώ εἰς τόν οὐρανόν ἠρπάγην καί εἶδον τήν δόξαν τοῦ Θεοῦ καί ἐκεῖ ἱστάμην ἕως ἄρτι καί νῦν ἀπελύθην». Πρέπει νά σημειώσουμε τά δύο ρήματα «ἠρπάγην» καί «ἀπελύθην», τά ὁποῖα δείχνουν ὅτι ἡ ἀρπαγή καί ἡ θεωρία εἶναι ἐμπειρία τής Χάριτος καί γίνονται μέ τήν ἐνέργειά της. Δέν εἶναι έκσταση τής λογικῆς, ἀλλά ἀρπαγή τοῦ νοῦ. Ὁ ἴδιος Ἀββᾶς διηγεῖται ὅτι κατά τήν διάρκεια τής ἀρπαγῆς εἶδε τήν Δευτέρα Παρουσία, τήν κρίση τοῦ Θεοῦ καί μάλιστα εἶδε πολλούς μοναχούς νά ὁδηγοῦνται στήν Κόλαση καί πολλούς κοσμικούς νά πηγαίνουν στήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Στούς βίους τῶν σιναιϊτῶν πατέρων μπορεῖ κανεῖς νά δῇ καί νά θαυμάση τέτοιες περιπτώσεις θεοφανείας, ἀφοῦ ἀξιώθηκαν τοῦ ἀκτίστου Φωτός. Αὐτό, βέβαια, ἦταν καρπός ἀσκήσεως, ἀλλά κυρίως εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ. Κάποιος διακονητής στήν ἁγία Κορυφή, πού λεγόταν Ἐλισσαῖος, ἔβλεπε ὄχι μιά ἢ δύο φορές, ἀλλά κάθε νύκτα τό πῦρ νά κάθεται ἐπάνω στόν ἅγιο Ναό τής θείας νομοθεσίας. Ζοῦσαν κατά τέτοιο τρόπο, ὥστε ἦταν φυσικό σέ αὐτούς νά μετέχουν τής θείας Χάριτος καί νά ἀποκτοῦν ἐμπειρίες τοῦ Θεοῦ. Εἶναι πολύ χαρακτηριστική ἡ φράση: «Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἐξῆλθεν ὁ καθ' εἷς ἡμῶν καθ' ἑαυτόν ἀδολεσχήσαι τῇ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ εἰς τήν ἔρημον». Πραγματικά, ἡ ἔλλαμψη τοῦ νοός καί ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ φυσική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ὁ Ἀδάμ πλάστηκε ἐξ ἀρχῆς σέ αὐτήν τήν κατάσταση.

Τό ὄρος Σινᾶ δέν ἦταν χῶρος θεοφανείας μόνον γιά τόν Μωϋσῆ, ἀλλά καί γιά πολλούς ἀσκητάς πού μόνασαν ἐκεῖ καί ἦταν διάδοχοι κατά πνεῦμα τοῦ μεγάλου ἐκείνου θεόπτου Προφήτου. "Όταν ὁ ἅγιος Συμεώνης ἐπισκέφθηκε τό ποθούμενον ὄρος καί μάλιστα τό σημεῖο ἐκεῖνο ὅπου ὁ Μωϋσῆς ἀξιώθηκε νά δῇ τόν Θεό, γονάτισε καί δέν σηκώθηκε ἕως ὅτου ἄκουσε τήν δεσποτική φωνή πού τοῦ ἐξέφραζε τήν εὐμένεια. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τής θεοπτίας ἦταν ὅτι ὁλόκληρη τήν ἐβδομάδα τήν πέρασε σκυμμένος χωρίς νά φάγη τό παραμικρό. Πρόκειται ἐδῶ γιά

τήν θεοπτία καί τήν ἀναστολή τῶν σωματικῶν ἐνεργειῶν. Γιατί, πράγματι, κατά τήν θεοπτία ἀναστέλλονται ὅλες οἱ σωματικές ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ τότε ὁ ἄνθρωπος δέν αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά φάγη, νά κοιμηθῇ καί γενικά δέν αἰσθάνεται τήν ἐνέργεια τῶν δερματίνων χιτῶνων τῆς φθορᾶς καί τῆς θνητότητος.

δ) Ὁ ἄνθρωπος, μετέχοντας τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ καί βιώνοντας τήν μακαρία κατάσταση τῆς θεώσεως, ἀποκτᾷ καί διάφορα πνευματικά χαρίσματα. Καί αὐτό εἶναι φυσική κατάσταση τοῦ θεόπτου. Ὁ Μωϋσῆς μέ τήν θεοπτία ἐγινε ὁδηγός τῶν Ἑβραίων καί τούς κατηύθυνε πρὸς τήν γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Μέ τήν δύναμη τοῦ Θεοῦ νικοῦσε ὅλες τίς δυσκολίες καί ὑπερνικοῦσε ὅλα τὰ ἐμπόδια. Ἀπό τὰ πολλά χαρίσματα πού εἶχαν ἀποκτήσει οἱ σιναΐτες πατέρες, ὅπως διασώζονται στά διάφορα περιστατικά, θά ἀναφέρω τρία.

Τό πρῶτο εἶναι οἱ διάφορες θαυματουργίες. Τά θαύματα πού γίνονται ἀπό τούς ἁγίους εἶναι ἔνδειξη ὅτι ὁ Θεός ἀναδεικνύει τόν ἄνθρωπο ἐκεῖνο ὡς ἅγιο. Ὁ ἄββᾶς Ἰσαυρος θεράπευσε ἕναν παράλυτο, ὁ ὁποῖος τόν ἐπισκέφθηκε κατόπιν παροτρύνσεως τῆς ἰδίας τῆς Θεοτόκου. Κάποιος μοναχός, ὀνομαζόμενος Μωϋσῆς, πού καταγόταν ἀπό τήν Φαράν, ἔκανε πολλά θαύματα. Τόν θεωροῦσαν δεύτερο Προφήτη Ἡλία. Ὁ, τι ζητοῦσε ἀπό τόν Χριστό τοῦ τό ἔδινε: «Πάντα γάρ ὅσα ἤτει καί αὐτός τόν Κύριον, ἐχορήγει αὐτῷ». Ἐκανε πολλά θαύματα, κυρίως εἶχε τό χάρισμα κατὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Ἔτσι, θεράπευε πολλούς ἀσθενεῖς καί σχεδόν ὅλο τόν λαό, πού βρισκόταν στά μέρη τῆς Φαράν, τόν ὁδήγησε στήν χριστιανική πίστη μέ τό θαυματουργικό χάρισμα πού εἶχε.

Τό δεύτερο εἶναι ὅτι οἱ σιναΐτες πατέρες σάν ἀληθινοί ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ ἐγιναν μέ τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ κύριοι τῆς γῆς, ἀπό τήν ἄποψη ὅτι ἀκόμη καί τὰ ἄλογα ζῶα τούς ἔκαναν ὑπακοή. Δέν ἦταν θηριοδασμαστές, ἀφοῦ δέν ἀποκτοῦσαν κυριαρχία πάνω στά ἄλογα ζῶα, κατόπιν ἰδιαιτέρας σωματικῆς ἀσκήσεως καί γνώσεως τῆς τεχνικῆς μεθόδου, ἀλλά λόγῳ τῆς μεθέξεως τῆς ἀκτίστου Χάριτος καί ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄββᾶς Σέργιος, ἐπιστρέφοντας κάποια μέρα ἀπό τό διακόνημά του, εἶδε ἕνα λιοντάρι πού βρισκόταν στήν ὁδό. Οἱ ἄνθρωποι πού συνόδευσαν τόν ἄββᾶ, μαζί μέ τὰ ζῶα πού εἶχαν ἔφυγαν ἀπό τόν φόβο τους. Τότε ὁ ἄββᾶς Σέργιος πλησίασε τό λιοντάρι, τοῦ ἔδωσε ἕνα κομμάτι ψωμί καί εἶπε: «Λάβε τήν εὐλογίαν τῶν πατέρων καί ἄπελθε ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἵνα παρέλθωμεν». Καί τό λιοντάρι ἔκανε τελεία ὑπακοή. Ἐνας ἄλλος ἐρημίτης, πού ζοῦσε μέσα σ' ἕναν λάκκο, ὅταν εἶδε ἕνα λιοντάρι νά ἔρχεται, ἀπό μακριά τοῦ ἔκανε νόημα νά πάη ἀπό τό ἄλλο μέρος. Τό λιοντάρι ὑπάκουσε στόν λόγο τοῦ ἐρημίτου καί ἀφοῦ τοῦ ἔφερε τόν καρπό τῶν φοινίκων, στήν συνέχεια ἔφυγε πιό πέρα καί ξαπλώνοντας κάτω, κοιμήθηκε. Τὰ ἄλογα ζῶα κάνουν ὑπακοή στούς ἁγίους γιατί αἰσθάνονται τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ νά ἐκπορεύεται ἀπό αὐτούς. Βλέπουμε ὅτι οἱ ἅγιοι φέρνουν μιὰ

ισορροπία στην δημιουργία, ήμερεύουν και τά άγρια ζώα.

Τό τρίτο είναι ό τρόπος τής κοιμήσεώς τους. Στην ζωή τών σιναϊτών πατέρων βλέπουμε καθαρά ότι οί περισσότεροι είχαν όσιακό τέλος. Μέ τόν τρόπο τής ζωής τους υπερέβησαν τόν θάνατο, δέν τόν έφοβοϋντο και πραγματικά ό θάνατος ήταν ένας ύπνος. Ό άββās Γεώργιος ό Άρσελαΐτης κατάλαβε τόν θάνατό του και κάλεσε ένα αγαπητό του πρόσωπο νά έλθη για νά τόν άσπασθῇ πριν φύγη για τόν Κύριο. Αυτό πραγματοποιήθηκε μετά από δώδεκα ήμέρες. Προεΐδε τόν έρχομό τοϋ αγαπητοϋ του προσώπου. Όταν ήλθε, «ποιήσας εύχήν ό γέρων και άσπασάμενος αυτόν και μεταλαβών τών άγιων μυστηρίων, ανακλίνας έαυτόν απήλθεν προς Κύριον». Στο περιστατικό αυτό φαίνεται και τό ανθρώπινο, άφοϋ ζητᾶ νά άποχαιρετίση ένα αγαπητό του πρόσωπο, αλλά και τό υπεράνθρωπο, άφοϋ μέ τήν Χάρη τοϋ Θεοϋ υπερέβη τόν θάνατο. Κάποιος άλλος έρημίτης προεΐδε τόν θάνατό του και γι' αυτό στόν άββᾶ Ζώσιμο πού τόν έπισκέφθηκε εΐπε: «Φύσει, τέκνον, καλώς ήλθες. Ό Θεός γάρ ήγαγέν σε ὧδε, ίνα τό σῶμά μου θάψης». Και μετά από λίγο, άφοϋ τόν εύλόγησε και ζήτησε τήν εύχή του, «έθηκεν έαυτόν και άνεπαύσατο ό δοϋλος τοϋ Θεοϋ». Έτσι καταλαβαίνουμε καλά ότι ό θάνατος στους δικαίους ανθρώπους είναι πραγματικά ένας ύπνος.

Σέ πολλούς άγιους ή βαθυτάτη μετάνοιά τους, αλλά και ή μεγάλη αυτομεμφία τους έκδηλώνεται άκόμη και κατά τήν ὠρα τοϋ θανάτου. Ένας έρημίτης, προβλέποντας τόν θάνατό του, κάλεσε κάποιον γείτονά του νά είναι κοντά τήν ὠρα εκείνη και τοϋ έδωσε τήν παραγγελία νά μή τόν ένταφιάση, αλλά νά πετάξη τό σῶμα του στην έρημο για νά τό καταφάγουν τά θηρία και τά πουλιά, «διότι ήμαρτε τῷ Θεῷ πολλά και οϋκ έστιν άξιον ταφῆναι». Τήν τρίτη ήμέρα μετά τήν κοίμησή του άποκαλύφθηκε ό ίδιος στόν άδελφό εκείνο, κατά τήν διάρκεια τοϋ ύπνου και τοϋ εΐπε ότι βρῆκε μεγάλο έλεος από τόν Θεό για τήν μεγάλη του ταπείνωση.

ε) Όλα όσα αναφέραμε προηγουμένως δείχνουν ποιά είναι ή θεολογία και ποιός είναι ό θεολόγος στην Όρθόδοξη Έκκλησία. Ούσιαστικά πρόκειται για όλόκληρη ζωή. Η θεολογία είναι έμπειρία. Θεολόγος είναι ό άνθρωπος εκείνος πού απέκτησε μέθεξη Θεοϋ και ένώθηκε έν Χάριτι μέ τόν Θεό. Και όταν αυτή ή ζωή κινδυνεύη νά διαστραφῇ, τότε όριοθετείται, γίνεται δόγμα. Όποτε τό δόγμα είναι καρπός τής έμπειρίας και όδηγεϊ τόν άνθρωπο προς τήν έμπειρία τοϋ Θεοϋ.

Οί άββάδες πού άσκήτευσαν στόν σιναϊτικό χῶρο ζοϋσαν τόν Θεό, γνώριζαν από τήν πείρα τους τί είναι ή θεία Χάρη, ότι ό Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Και όταν χρειάστηκε, διατύπωσαν αυτήν τήν προσωπική έμπειρία. Βοηθοϋσαν τούς ποιμένας τής Έκκλησίας στόν άντιστατικό τους άγώνα, προσεύχονταν για νά παραμένη άλώβητη ή όρθόδοξη πίστη και ποικιλοτρόπως βοηθοϋσαν τό πλήρωμα τής Όρθοδόξου Έκκλησίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της κατηγορίας είναι ο Θεόδωρος της Ραϊθοῦ, πού ἔζησε τόν ΣΤ' αἰώνα ὡς πρεσβύτερος σέ Μονή πλησίον τῆς Ραϊθοῦ. Ὁ χρόνος κατά τόν ὁποῖο ἔζησε ὁ Πρεσβύτερος Θεόδωρος ἦταν κρίσιμος καί ταραχώδης. Εἶχε προηγηθῇ ἡ Δ' Οἰκουμένη Σύνοδος στήν Χαλκηδόνα πού ἐθέσπισε τήν δογματική ἀλήθεια ὅτι ἡ θεία καί ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἐνωμένες στήν ὑπόσταση τοῦ Λόγου ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως καί ἀχωρίστως. Ὅμως μετά τήν Σύνοδο ἐξακολούθησαν οἱ συζητήσεις σχετικά μέ τά κρίσιμα αὐτά θέματα, ἀφοῦ ἄλλοι ἀρνήθηκαν τίς ἀποφάσεις της, ἄλλοι προσπάθησαν νά δώσουν διαφορετική ἐρμηνεία καί ἄλλοι τίς ἀποδέχθηκαν. Ὁ Πρεσβύτερος Θεόδωρος τῆς Ραϊθοῦ ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο σέ ὅλη αὐτήν τήν συζήτηση.

Τό μόνο γνωστό κείμενό του εἶναι ἡ «προπαρασκευή», στό ὁποῖο κάνει ἀνάλυση τῶν ὅρων πού εἶχαν ἐπικρατήσῃ τήν ἐποχή ἐκείνη. Μελετώντας κανεῖς τήν «προπαρασκευή» διαπιστώνει ὅτι ὁ Πρεσβύτερος Θεόδωρος ἀφ' ἑνός μὲν εἶναι ἐπηρεασμένος πολύ ἀπό τόν Μ. Βασίλειο καί τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο, τῶν ὁποίων χωρία μνημονεύει σχεδόν αὐτολεξεῖ, ἀφ' ἑτέρου δέ ἐπηρέασε καί τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Δαμασκηνό. Δέν ξέρουμε, βέβαια, θετικά ἂν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός γνώριζε τήν «προπαρασκευή», ἀλλά ὅπωςδήποτε ἔχουν καί οἱ δύο (Πρεσβύτερος Θεόδωρος καί Ἰωάννης Δαμασκηνός) τίς ἴδιες πηγές καί ὁμοιάζουν σέ πολλά τά κείμενά τους. Εἶναι πολύ χαρακτηριστικός ὁ ὑπότιτλος τοῦ ὅλου ἔργου: «Θεοδώρου πρεσβυτέρου τῆς Ραϊθοῦ προπαρασκευή τις καί γυμνασία τῶ βουλομένῳ μαθεῖν, τίς ὁ τρόπος τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως καί οἰκονομίας, καθ' ὃν πέπρακται, καί τίνα τά πρός τούς ταύτην μή ὀρθῶς νοοῦντας λεγόμενα παρά τῶν τῆς ἐκκλησίας τροφίμων».

Τό ὅλο ἔργο μπορεῖ νά χωρισθῇ σέ δύο ἐπί μέρους ἐνότητες. Ἡ μία εἶναι παρουσίαση τῶν διδασκαλιῶν διαφόρων αἰρετικῶν, ὅπως τοῦ Μάνεντος, τοῦ Παύλου Σαμοσατέως, τοῦ Ἀπολλιναρίου, τοῦ Θεοδώρου Μομφουεστίας, τοῦ Νεστορίου, τοῦ Εὐτυχοῦς κλπ. Ἡ δεύτερη ἐνότητα εἶναι ἀνάλυση διαφόρων θεολογικῶν ὅρων, πού χρησιμοποιοῦνται γιά τό Χριστολογικό δόγμα.

Δέν πρόκειται νά κάνω ἀνάπτυξη ὅλων τῶν θέσεων τοῦ Πρεσβυτέρου Θεοδώρου, ἀλλά νά ὑπογραμμίσω ὅτι δέχεται τήν ἐπικρατήσασα ὀρολογία τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων, ἰδιαίτερως τοῦ Μ. Βασιλείου περί ταυτίσεως τῆς οὐσίας μέ τήν φύση, καί τῆς ὑποστάσεως μέ τό πρόσωπο.

Ἀναλύοντας τήν διαφορά μεταξύ οὐσίας καί ὑποστάσεως λέγει ὅτι ἡ οὐσία φανερώνει μόνον αὐτό τό εἶναι, ἐνῶ ἡ ὑπόσταση δηλώνει ὅχι μόνον τό εἶναι, ἀλλά «καί τό πῶς ἔχειν καί τό ὁποῖον τι εἶναι». Ἔτσι, ἡ οὐσία φανερώνει τό κοινό, ἐνῶ ἡ ὑπόσταση τό εἰδικό. Χρησιμοποιώντας τό παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου λέγει ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κοινά γνωρίσματα, ἀφοῦ ὅλοι «ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν».

Όμως ο καθένας έχει και διάφορα συμβεβηκότα, δηλαδή διαφορετική πατρίδα, γένος, όνομα, επάγγελμα, πράξεις, πάθη κλπ. Αυτά τα τελευταία ξεχωρίζουν τους ανθρώπους μεταξύ τους. Τό άθροισμα τών συμβεβηκότων διακρίνουν τήν υπόσταση από τήν ούσία. Δεν υπάρχει ούσία χωρίς τήν υπόσταση, ούτε υπόσταση χωρίς τήν ούσία. Όταν μιλούμε για διαφορά μεταξύ υποστάσεως και ούσίας συγχρόνως μιλούμε και για τήν όμοιότητα, «Ίνα μή παντάπασιν αποξενώσθαι τής ούσίας ταύτην νομίσης».

Ένω δεν υπάρχει ούσία χωρίς τήν υπόσταση και αντίστροφα, έν τούτοις έμεΐς πρώτα καταλαβαίνουμε σέ γενικές γραμμές τήν υπόσταση και έπειτα ή ούσία μάς διδάσκει για τόν έαυτό της διά τής υποστάσεως. Πρώτα άντιληφθήκαμε τόν Πέτρο «ότι έστί» και στην συνέχεια «τό τί έστιν», ότι, δηλαδή, εΐναι άνθρωπος, ζωο λογικό και θνητό.

Όταν μέ τόν λόγο άναιρήςται ή ούσία, τότε συναναιρεΐται και ή υπόσταση, δηλαδή όταν δεν υπάρχει ο άνθρωπος, τότε δεν υπάρχει και ο Πέτρος ή ο Παύλος. Όταν όμως άναιρήςται ή υπόσταση, δεν σημαίνει ότι άναιρεΐται και ή ούσία, άφοϋ όταν άναιρήςται ο Πέτρος, δεν καταστρέφεται και ο άνθρωπος. Αυτό λέγεται συγκαταβατικά, διότι δεν υπάρχει ούσία χωρίς τήν υπόσταση και αντίστροφα, άφοϋ ή υπόσταση όρίζεται ως ούσία μέ τά ιδιώματα.

Βέβαια, όσα λέγονται για τήν υπόσταση λέγονται και για τό πρόσωπο, άφοϋ δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ προσώπου και υποστάσεως.

Από τά λίγα αυτά, πού παραθέσαμε προηγουμένως, φαίνεται καθαρά ότι ο χϋρος του Σινά άνέδειξε μεγάλους άσκητάς και θεολόγους τής Έκκλησίας. Στόν χϋρο αυτό βιώθηκε μιά ζωντανή θεολογία, ή όποία, όταν παρουσιάσθηκαν διάφορες αίρέσεις, διατυπώθηκε και σέ όρους για νά διασφαλίση τήν όρθόδοξη πίστη, τήν Άποκάλυψη του Θεοϋ. Ούσιαστικά, οι άσκητές του Σινά συντόνιζαν τήν άσκηση στην δογματική αλήθεια τής Έκκλησίας.

### **3. Σιναιτικός ήσυχασμός**

Έχει επικρατήσει ή άποψη ότι ο ήσυχασμός βιώθηκε κυρίως τόν 14ον αιώνα στό Άγιον Όρος και έκφράστηκε από τόν μεγάλο άγιορείτη άγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ.

Εΐναι αλήθεια ότι ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμᾶς μίλησε πολύ για τόν ήσυχασμό και ούσιαστικά κατετρόπωσε τόν Βαρλαάμ και τούς άλλους φιλοσόφους, πού ήταν άντιησυχαστές και αλλοίωναν τήν όρθόδοξη διδασκαλία πάνω στό θέμα

αυτό, αλλά όμως έξ' ἴσου εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ ἡσυχασμός, εἶναι ἡ σπονδυλική στήλη ὅλης τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες ἦταν ἡσυχαστές. Ἡσυχία εἶναι ἡ προσπάθεια νά καθάρισι κανεῖς τήν καρδιά ἀπό τά πάθη, νά ἐλευθερώσῃ τόν νοῦ ἀπό τήν τυραννία τῆς λογικῆς, τῶν παθῶν καί τοῦ περιβάλλοντος καί νά τόν στρέψῃ στόν Θεό. Ἡσυχία εἶναι «ἡ διαμονή ἐν Θεῷ».

Ἐπομένως, ἡ ἡσυχία βιώθηκε ἀπό ὅλους τοὺς ἁγίους, πού ἀγωνίζονταν νά τηρήσουν τίς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ στήν καθημερινή τους ζωή. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς συστηματοποίησε περισσότερο αὐτήν τήν ἡσυχαστική κίνηση, πού εἶναι ἡ μόνη μέθοδος γιά νά φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος στήν ἔνωσή του μέ τόν Θεό.

Ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, στόν σιναῖτικό χῶρο ἔζησαν πολλοί ἀσκητές, πού βίωσαν τόν ἡσυχασμό σέ ὅλο του τό βάθος. Ἐπειδή, ὅμως, καθιερώθηκε νά λέγεται ὅτι ἡσυχία εἶναι καί ἡ εἰδική ἐκείνη μέθοδος διὰ τῆς ὁποίας ὁ νοῦς ἐλευθερώνεται ἀπό τήν ὑποδούλωσή του στήν λογική, τά πάθη καί τό περιβάλλον, γι' αὐτό θά δοῦμε ἀναλυτικότερα ὅτι καί στόν σιναῖτικό χῶρο βιώθηκε αὕτη ἡ μορφή τοῦ ἡσυχασμοῦ. Θά ἀρκεστῶ μόνον σέ δύο μεγάλες πατερικές καί ἀσκητικές μορφές, τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Σιναῖτη, τόν συγγραφέα τῆς Κλίμακος, καί τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Σιναῖτη, οἱ ὅποιοι ἐπηρέασαν ὅλη τήν μοναχική παράδοση.

### **α) Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναῖτης**

Ἡ μορφή καί ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναῖτου ἐπηρέασε σέ μεγάλο βαθμό ὅλη τήν ἀσκητική παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μπορεῖ κανεῖς νά ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἀφ' ἐνός μέν ἐξέφρασε τήν παράδοση πού βρῆκε στήν ἐποχή του καί πού ὁ ἴδιος ἔζησε μέσα σέ μεγάλη ἄσκηση, ἀφ' ἐτέρου δέ ἐπηρέασε τήν μεταγενέστερη μοναχική πολιτεία. Αὐτό δέν εἶναι ἄσχετο ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ Ἐκκλησία καθιέρωσε νά ἐορτάζεται ἡ μνήμη του τήν Μ. Τεσσαρακοστή, καί μάλιστα τήν Δ' Κυριακή τῶν Νηστειῶν, ὑπογραμμίζοντας ὅτι ἀποτελεῖ πρότυπο κάθε μοναχοῦ, ἀλλά καί κάθε Χριστιανοῦ στήν πορεία πρὸς τήν κατὰ Χάριν θέωσή του.

Τόν βίο τοῦ ὁσίου Ἰωάννου συνέγραψε ὁ μοναχός Δανιήλ, ἀδελφός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ραῖθοῦ, πού εἶναι καί σύγχρονος τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, γι' αὐτό καί ὁ βίος του εἶναι αὐθεντικός. Σέ αὐτόν βλέπουμε καί ποιά ἦταν ἡ ἐπίδραση τῆς μορφῆς του στοὺς συνασκητάς του.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναῖτης ἔζησε τόν ΣΤ' αἰῶνα καί ἀσκήτευσε ἡσυχαστικά στήν ἔρημο τοῦ Σινᾶ. Κατ' ἀρχάς ἐκάρη μοναχός στήν Ἱερά Μονή τῆς Ἀγίας

Αίκατερίνης. Μετά όμως τήν κοίμηση τοῦ Γέροντός του συνέχισε τήν ἄσκησή του σ' ἓνα σπήλαιο πλησίον τῆς Μονῆς. Σέ προχωρημένη ἡλικία ἔγινε Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ. Οἱ συναθλητές του τόν θαύμαζαν καί τόν θεωροῦσαν «νεοφανῆ τινά Μωϋσέα», γιατί, ὅπως ὁ Μωϋσῆς ἀνέβηκε ἐπάνω στό Σινᾶ, εἰσῆλθε μέσα στόν γνόφο καί παρέλαβε τήν θεία νομοθεσία, ἔτσι καί ὁ ὅσιος Ἰωάννης ἀνέβηκε καί αὐτός στό Ὅρος «καί τόν ἄδυτον ὑπελθών γνόφον, τήν θεοτύπων δέχεται νομοθεσίαν καί θεωρίαν βαθμίσι νοεραῖς ἀναβιβαζόμενος». Ὅπως ὁ Μωϋσῆς καθοδήγησε τούς Ἰσραηλίτας, ἔτσι καί ὁ νέος αὐτός Μωϋσῆς ὁδηγοῦσε τούς νέους Ἰσραηλίτας, τούς μοναχοῦς. Ὑπάρχει ὅμως ἓνα σημεῖο στό ὁποῖο ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὑπῆρξε ἀνόμιος μέ τόν Μωϋσῆ. Ὁ Μωϋσῆς δέν μπόρεσε νά εἰσέλθῃ στήν κάτω Ἱερουσαλήμ, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης εἰσῆλθε στήν ἄνω Ἱερουσαλήμ. Διαβεβαιώνεται δέ ὅτι «ἐσώθησαν τε πολλοί, καί εἰσέτι νῦν σώζονται».

Ἡ θεοτύπων αὐτή νομοθεσία, τήν ὁποία δέχθηκε ὁ ὅσιος Ἰωάννης ἀπό τόν Θεό καί τήν ἐξέθεσε στόν νέο λαό Του, εἶναι τά ὅσα γράφονται στό πνευματικότατο ἐνττύπημά του πού λέγεται Κλίμαξ καί ἀποτελεῖ τήν σύνοψη τῆς μοναχικῆς πολιτείας. Ἡ Κλίμαξ εἶναι ἓνα διαμάντι τῆς ἀσκητικῆς γραμματείας, ἓνας πολύτιμος θησαυρός γιά ὅλη τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Μέ λιτούς λόγους, μέ συνοπτικές ἐκφράσεις ἐκθέτει ὅλη τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν θέωση.

Ἡ θεματολογία τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι ἰσορροπημένη καί ἀποδεικνύει τόν συγγραφέα του μεγάλο θεολόγο τῆς Ἐκκλησίας. Ἀρχίζει ἀπό τήν ἀποταγή, προχωρεῖ στήν ἀπροσπάθεια, τήν ξενитеία, τήν ὑπακοή, τήν μετάνοια, τήν μνήμη τοῦ θανάτου καί τό χαροποιό πένθος. Στήν συνέχεια κάνει βαθειά διείδυση στόν κόσμον τῶν παθῶν καί προχωρεῖ στήν ἐκθεση τῶν ἀρετῶν. Καταπληκτικά εἶναι τά δύο κεφάλαια στά ὁποῖα ὁμιλεῖ «περί διακρίσεως, λογισμῶν, καί παθῶν καί ἀρετῶν». Πρός τό τέλος ἡ Κλίμακα παρουσιάζει τίς τελειότερες βαθμίδες τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Ἡ διάταξη αὐτῆς τῆς θεματολογίας εἶναι ἐκφραστική, δείχνει ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά ὁμιλῇ γιά τήν πνευματική ζωή ἂν δέν ἀρχίσῃ ἀπό τήν ἀποταγή, τήν ἀπροσπάθεια καί τήν ξενитеία μέ ὅλο τόν δυναμικό της χαρακτήρα καί περιεχόμενο. Ἡ ὑπακοή, ὁ πολύμορφος ἀγώνας ἐναντίον τῶν παθῶν, ἡ προσευχή καί ἡ ἔλλαμψη, ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ καί ἡ θεολογία δέν μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν ἂν δέν προηγηθῇ αὐτή ἡ ἀποταγή. Μελετώντας κανείς προσεκτικά τό βιβλίον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, δέν θά βρῇ κανένα κενό ἀπό ὅπου μπορεῖ νά εἰσδύσῃ ἡ κενοδοξία καί ἡ ὑπερηφάνεια. Ὅλες οἱ κρυφές πλευρές τῆς πνευματικῆς ζωῆς παρουσιάζονται ξεκάθαρα καί ὁλοκληρωμένα. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος εἶναι βαθύς ἀνατόμος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ γνωρίζει ὅλες τίς βαθύτατες λεπτομέρειες τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Καί γι' αὐτό εἶναι κρίμα πού δέν γνωρίζουμε στό βάθος τό βιβλίον αὐτό. Ἄν εἶχαμε γνώση του, δέν θά χρειαζόμασταν καμμία

μέθοδο ψαχαναλύσεως καί ψυχοθεραπείας.

Θά ἤθελα ὅμως νά περιορίσω τόν λόγο στήν διδασκαλία τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου περί ἡσυχίας, προσευχῆς καί ἐλλάμψεως γιά νά φανῇ ὅτι στό ὅρος Σινᾶ καλλιιεργήθηκε ἀπό παλαιά ἡ ἡσυχαστική παράδοση.

Μιλώντας γιά τήν ἡσυχία λέγει ὅτι ἡσυχαστής εἶναι «ὁ τό ἀσώματον ἐν σωματικῷ οἴκῳ περιορίζειν φιλονεικῶν». Ἡσυχία εἶναι ὅταν ὁ νοῦς ἐπιστρέφῃ ἀπό τήν διάχυσή του μέσα στήν καρδιά, ἡ ὁποία εἶναι ὁ πραγματικός του οἶκος. Γι' αὐτόν τόν λόγο ἀπαιτεῖται καί ἡσυχία σώματος καί ἡσυχία ψυχῆς. Ἡ ἡσυχία τοῦ σώματος εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν ἡθῶν καί τῶν αἰσθήσεων, ἐνῶ ἡ ἡσυχία τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν λογισμῶν. Ὁ ἡσυχαστής πού ἐξέρχεται ἀπό τό κελλί του ἀπό ἀνάγκη, εἶναι σάν νά μήν ἐξέρχεται, γιατί εἶναι ἥπιος, οἶκος ἀγάπης, δυσκίνητος πρὸς τόν λόγο καί ἀκίνητος πρὸς τόν θυμό. Ἡσυχαστής εἶναι ἐκεῖνος πού συνεχῶς βοᾷ: «ἐτοίμη ἡ καρδιά μου ὁ Θεός», καί λέγει: «ἐγὼ καθεύδω καί ἡ καρδιά μου γρηγορεῖ».

Μιλώντας γιά τήν ἡσυχία ὁ ἅγιος Ἰωάννης γνωρίζει καί τήν πλάνη, γι' αὐτό καί συχνά κάνει ὑπέροχες παρατηρήσεις γιά τήν διάκριση τῶν ἡσυχιῶν. Καί ἐδῶ φαίνεται ἡ πνευματική σοφία τῶν ἀββάδων τοῦ Σινᾶ καί ὅλων τῶν ὁσίων ἀσκητῶν, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν καί τίς μεθοδεῖες τοῦ διαβόλου καί ἔτσι ξεχωρίζουν τήν ἀλήθεια ἀπό τήν πλάνη.

Ἔχει ἐπικρατήσῃ ἡ ἄποψη ὅτι ἡσυχασμός εἶναι ἡ θεολογική ἐκείνη κίνηση στήν ὁποία γίνεται λόγος γιά τούς εἰδικούς τρόπους πού χρησιμοποιοῦνται γιά τήν συνέλιξη τοῦ νοῦ στήν καρδιά. Αὐτό δέν εἶναι ἐφεύρημα τῶν νεωτέρων πατέρων, ἀλλά εἶναι ἐντεταγμένο ὀργανικά στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

Κάνοντας λόγο γιά τήν νοερά προσευχή ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ἀναφέρεται στήν εὐχή τοῦ Ἰησοῦ καί τήν ἔνωση τῆς εὐχῆς μέ τήν ἀναπνοή. Ἀναφερόμενος στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ λέγει: «Ἰησοῦ ὀνόματι μᾶστιζε πολεμίους· οὐ γάρ ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐπὶ τῆς γῆς ἰσχυρότερον ὄπλον». Πάντοτε ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἔχῃ μνήμη θανάτου καί εὐχή. «Μνήμη θανάτου συγκοιμηθῆτω σοι, καί συναναστήτω σοι, καί μονολόγιστος Ἰησοῦ εὐχή· οὐδέν γάρ εὐρήσεις ὡς ταῦτα βοηθήματα ἐν τῷ ὕπνῳ». Δηλαδή, εἶναι δυνατόν κανεῖς καί κατὰ τήν διάρκεια τοῦ ὕπνου νά διακατέχεται ἀπό τήν μνήμη τοῦ θανάτου καί τήν μονολόγιστη εὐχή. Ὅμως, ἐκεῖ πού φαίνεται ἐκφραστικότερα ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης γνώριζε πολύ καλά τήν ἡσυχαστική μέθοδο συγκεντρώσεως τοῦ νοῦ διὰ τῆς εὐχῆς, εἶναι ἓνα καταπληκτικό χωρίο στό ὁποῖο ὁ νέος αὐτός Μωϋσῆς συνιστᾷ: «Ἰησοῦ μνήμη ἐνωθήτω τῇ πνοῇ σου, καί τότε γνώσει ἡσυχίας ὡφέλειαν».

Ἡ ἐσωτερική αὐτή προσευχή δημιουργεῖ μεγάλη κατάνυξη καί ἀπό αὐτήν

προχέονται δάκρυα. Λέγει ότι γνώρισε μερικούς νά έξασκοῦνται στήν ὑπακοή, ἀλλά συγχρόνως καί νά μήν ἀμελοῦν «τῆς κατά νοῦν μνήμης Θεοῦ». Καί αὐτοί ὅταν στάθηκαν στήν προσευχή ἀμέσως συγκεντρώθηκε ὁ νοῦς τους, «κρουνηδόν δάκρυα προχέοντας». Τά δάκρυα εἶναι ἔνδειξη ὅτι ὁ νοῦς ἐνώθηκε μέ τήν καρδιά, γι' αὐτό καί οἱ ἀσκητές δίνουν μεγάλη σημασία σέ αὐτά. Ἡ προσευχή πού γίνεται στήν καρδιά εἶναι πῦρ πόθου. Διά τοῦ πυρός αὐτοῦ ἀναλαμβάνεται ἡ προσευχή στόν οὐρανό καί τότε γίνεται κατάβαση τοῦ ἄλλου πυρός, δηλαδή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης ἐντεταγμένος μέσα στήν Ὁρθόδοξη Παράδοση θεωρεῖ ὅτι ἡ πνευματική ζωή δέν εἶναι μιᾶ ξηρά ἠθική ζωή, δέν εἶναι μιᾶ ἐξωτερική τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλά κατάσταση πού ἐμπνέεται ἀπό τόν θεῖο ἔρωτα. Χρησιμοποιεῖ δύο εἰκόνες γιά νά δείξη αὐτήν τήν ζωντανή σχέση μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ Θεοῦ. Ἡ μία εἰκόνα εἶναι τοῦ ἐρωμένου. «Μακάριος, ὅστις τοιοῦτον πρός Θεόν ἐκτήσατο πόθον, οἷον μανικός ἐραστής πρός τήν ἑαυτοῦ ἐρωμένην κέκτηται». Ἡ δεύτερη εἰκόνα εἶναι ἡ μεγάλη ἀγάπη τῆς μητέρας πού θηλάζει τό παιδί της. «Οὐχ οὕτω μήτηρ ὑπομαζίω παιδί, ὡς ἀγάπης υἱός τῷ Κυρίῳ προσκολλᾶσθαι πέφυκε πάντοτε». Ἀναφερόμενος δέ στό γνωστό χωρίο τοῦ Ἀσματος Ἀσμάτων λέγει ὅτι τέτοιοι εἶναι ὁ ἔρωτας τοῦ ἀνθρώπου πού ἀγαπᾷ τόν Θεό καί βρίσκεται στήν κατάσταση τῆς νοερᾶς προσευχῆς, ὥστε τό σῶμα του καθεύδει «διά τήν χρεῖαν τῆς φύσεως», ἐνῶ ἡ καρδιά ἀγρυπνεῖ «διά τό πλῆθος τοῦ ἔρωτος». Καί μέ αὐτόν τόν λόγο ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐκφράζει μιᾶ παλαιά ἡσυχαστική παράδοση, κατά τήν ὁποία ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποδεσμεύεται ἀπό τήν ἐξάρτηση στίς αἰσθήσεις καί εὐρίσκεται στήν καρδιά, προσεύχεται ἀδιάλειπτα, ἔστω κι ἂν ὁ ἄνθρωπος κοιμᾶται. Αὕτη, ἄλλωστε, εἶναι ἡ φυσική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου καί αὐτός εἶναι ὁ φυσικός ἄνθρωπος.

Κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Σιναΐτη, ἡ νοερά καρδιακή προσευχή δέν εἶναι μιᾶ ἀνθρωπιστική κατάσταση, δέν εἶναι ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ἐνέργεια τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ὅταν κάνουμε λόγο γιά ἔλλαμψη, δέν ἐννοοῦμε τήν ἔλλαμψη τῆς λογικῆς, ἀλλά τήν ἔλλαμψη τοῦ νοός, πού γίνεται μέ τήν ἐνέργεια τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Γράφει κάπου ὁ ἅγιος: «Ἐλλαμψίς ἐστίν, ἄρρητος ἐνέργεια, νοουμένη ἀγνώστως καί ὀρωμένη ἀοράτως». Ὁ ἅγιος Ἰωάννης εἶναι καί δογματικά ἀκριβολόγος, γιατί ἐδῶ, ὅπως φαίνεται καθαρά, ἀναφέρεται στήν διάκριση μεταξύ ἀκτίστου ἐνεργείας καί ἀκτίστου οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος μετέχει τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καί ὄχι τῆς οὐσίας Του, πού παραμένει ἄγνωστη καί ἀόρατη. Ὁρᾶται ἡ ἐνέργεια, ὄχι ὁμως καί ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ.

Ἡ θεολογία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἶναι αὐθεντική, γιατί ὁμιλεῖ γιά ὑψηλές καταστάσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς, περί θείου ἔρωτος καί ἐλλάμψεως, ἀλλά τίς ἐντάσσει μέσα σέ ὀρθόδοξα παραδοσιακά πλαίσια, πού εἶναι ἡ ὑπακοή καί ἡ

μετάνοια, ὁ ἀγώνας γιά τήν κάθαρση τῆς καρδιάς. Ἡ περιγραφή τοῦ τόπου τῶν μετανοούντων πού κάνει, πού εἶναι ἓνα ἀπό τά καταπληκτικότερα σημεῖα τῆς Κλίμακος, δείχνει τό ὑπόβαθρο τοῦ θείου ἔρωτος καί τῆς θείας ἐλλάμψεως. Γνωρίζει καλά τήν πράξη καί τήν θεωρία καί ὅτι πρέπει ὅπωςδήποτε τῆς θεωρίας νά προηγηθῇ ἡ πράξη. Ἡ ἀρχή τῆς Κλίμακος εἶναι ἡ ἀποταγή καί τό τέλος της εἶναι ἡ ἀγάπη πού ἔχει διαρκῆ ἐξέλιξη καί ἀνάβαση. Εἶναι χαρακτηριστική ἡ ἐπίτομος προτροπή πού κάνει: «Ἀναβαίνετε, ἀναβαίνετε, ἀδελφοί, ἀναβάσεις προθύμως ἐν καρδίᾳ διατιθέμενοι».

Μέσα στά πλαίσια αὐτά βλέπει τήν ὀρθόδοξη θεολογία ὁ ἅγιος Ἰωάννης. Ἡ ἀρχή τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ αὖξηση τοῦ φόβου καί τό τέλος τῆς ἀγνείας εἶναι ἡ ὑπόθεση τῆς θεολογίας. Ἐκεῖνος πού ἐνώνει τελείως τίς αἰσθήσεις μέ τόν Θεό μυσταγωγεῖται τούς λόγους ἀπό Αὐτόν καί γίνεται θεολόγος. Ἐκεῖνος πού δέν γνωρίζει τόν Θεό, διά τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας, «στοχαστικῶς ἀποφθέγγεται». Ὅσοι θέλουν νά μάθουν τό θέλημα τοῦ Κυρίου, «τό ἑαυτῶν πρότερον θανατῶσαι κεχρεωστήκασιν».

Ἡ οὐρανοδρόμος Κλίμαξ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου διδάσκει τόν ἡσυχασμό σέ ὅλες του τίς ἐκφάνσεις καί συγχρόνως παρουσιάζει ὅλα τά μυστικά μονοπάτια, καθώς ἐπίσης καί τίς πλάνες πού τυχόν δημιουργοῦνται γιά νά παραπλανήσουν τόν ἄνθρωπο στήν ἱερά αὐτή πορεία. Εἶναι θησαυροφυλάκιο τῆς παραδόσεώς μας, γι' αὐτό καί χρεωστοῦμε μεγάλη εὐγνωμοσύνη στό ἅγιον ὄρος τοῦ Σινᾶ, πού ἐξέθρεψε τέτοιες πατερικές μορφές καί ἀγιάστηκε ἀπό αὐτές.

## **β) Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης**

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης γεννήθηκε στά μέσα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος στήν Κούκουλον τῶν Κλαζομενῶν. Ἐκάρη μοναχός στήν Ἱερά Μονή τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, ὅπου ἔζησε ἀσκητική ζωή, γι' αὐτό ἔλαβε καί τό ὄνομα Σιναΐτης. Μετά ἡσύχασε στούς Καλούς Λιμένας τῆς Κρήτης, ὅπου γνώρισε ἕναν Κρητικό μοναχό, ὀνόματι Ἀρσένιο, «ὁ ὁποῖος τοῦ ἐδίδαξε τήν ψυχοτεχνική μέθοδο τῆς καρδιακῆς προσευχῆς, μέ τό ἐλαφρό κράτημα τῆς ἀναπνοῆς». Ὑστερα ἦλθε στό Ἅγιον Ὄρος, ὅπου βρῆκε πολλούς ἀξίους μοναχοὺς πού καλλιεργοῦσαν τήν πρακτική ἀρετή, ἀλλά ἦταν ἀμύητοι εἰς «τήν τήρησιν νοός καί ἡσυχίας ἀκρίβειαν καί θεωρίαν». Μόνο στήν Σκήτη τοῦ Μαγουλά, ἐπάνω ἀπό τήν Μονή τοῦ Φιλοθέου, ὑπῆρχαν τρεῖς ἀσκητές, ὀνομαζόμενοι Ἡσαΐας, Κορνήλιος καί Μακάριος, πού ἡσυχολοῦντο «μικρόν καί περί τό θεωρητικόν». Ἐχοντας ἱερό ζῆλο ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἄρχισε νά διδάσκη ὄχι μόνον τούς ἡσυχαστάς, ἀλλά καί τούς κοινοβιάτας «περί νήψεως καί φυλακῆς

νοός καί νοερᾶς προσευχῆς».

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ζοῦσε ὅλο τό ἡσυχαστικό κλίμα αὐτῆς τῆς παραδόσεως στό Σινᾶ καί ἀργότερα στήν Κρήτη, ἀλλά, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Καθηγητής Χρήστου, εἶναι δύσκολο νά ὑποστηρίξουμε ὅτι ὁ ἡσυχασμός μεταφέρθηκε ἀπό τό Σινᾶ στό Ἅγιον Ὅρος. Ὡστόσο, ὁ ἅγιος Γρηγόριος συνετέλεσε πολύ στήν διάδοση αὐτῆς τῆς μεθόδου τῆς νοερᾶς ἡσυχίας καί στό Ἅγιον Ὅρος καί ἐκτός αὐτοῦ, ἀφοῦ ἴδρυσε τρεῖς Λαῦρες στά παρόρια τῆς Μακεδονίας καί δίδασκε ἀκόμη καί τόν λαό. Μαθητής του ὑπῆρξε ὁ Κάλλιστος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Δέν εἶναι εὐκόλο νά παρουσιάσουμε συνοπτικά ὅλη τήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου γιά τήν πνευματική ἡσυχαστική ζωή. Γεγονός εἶναι ὅτι ὅταν διαβάξη κανεῖς τά σωζόμενα ἔργα του, διαπιστώνει ὅτι συνδέει στενώτατα τήν πρακτική ζωή, δηλαδή τήν μετάνοια, τό πένθος καί τήν ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, μέ τήν θεωρητική ζωή, δηλαδή τήν ἔλλαμψη τοῦ Θεοῦ καί τήν θεωρία τοῦ ἀκτίστου Φωτός. Ὅμιλεῖ περί τῶν παθῶν, ἀλλά παρουσιάζει καί τό ὕψος τῆς πνευματικῆς τελειώσεως. Σέ πολλά κεφάλαιά του γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ διαβόλου καί τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. Δέν ἐλλεῖπουν ὅμως καί οἱ δογματικές τοποθετήσεις γιά τήν πρώτη κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου στόν Παράδεισο, γιά τό τί ἦταν ὁ Παράδεισος, καί γιά τά ὑποστατικά ιδιώματα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἀποδεικνύεται μέ ὅλα τά γραπτά του ὅτι ἦταν ἓνας καθολικός θεολόγος, πού δείχνει ποιός εἶναι ὁ ἀκραιφνής θεολόγος μέσα στήν Ἐκκλησία.

Ἀπό τήν διδασκαλία του θά περιοριστῶ στόν ἐντοπισμό μερικῶν σημείων πού μέ ἐνδιαφέρουν στό θέμα μου, πού εἶναι ἡ ἡσυχαστική παράδοση στά ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου.

Ἀρχή τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ ἐνέργεια, δηλαδή «ἡ καθαρτική τοῦ πνεύματος δύναμις καί ἡ μυστική τοῦ νοός ἱεουργία». Μεσότης εἶναι ἡ φωτιστική δύναμη καί θεωρία, καί τέλος ἡ ἔκσταση καί «ἀρπαγή τοῦ νοός πρός Θεόν». Γεγονός εἶναι πάντως ὅτι ἡ πορεία πρός τήν θέωση γίνεται μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, πού, ὅταν καθαρίζη τόν ἄνθρωπο, λέγεται καθαρτική, ὅταν τόν φωτίζη φωτιστική καί ὅταν τόν θεώνη θεοποιός.

Μέ τήν προσευχή ὁ νοῦς εἰσέρχεται μέσα στήν καρδιά. Ὅμως, ἐνῶ αὕτη εἶναι ἡ φυσική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τούτοις, λόγω τῶν παθῶν καί τῆς ἀμελείας, ὁ νοῦς εἶναι ἀκράτητος. Κανείς δέν μπορεῖ νά περιορίσῃ, νά ἐξουσιάσῃ τόν νοῦ, ἐκτός ἂν κρατηθῇ ἀπό τό πνεῦμα. Μόνον μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ὁ νοῦς μπορεῖ νά εἰσέλθῃ μέσα στόν οἶκο του, πού εἶναι ἡ καρδιά.

Δέν πρόκειται, βέβαια, γιά μιά ἀνθρωποκεντρική ἐργασία, ἀλλά γιά τήν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά βρῇ τήν μυστική ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού

έλαβε μέ τό ἅγιο Βάπτισμα. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος λέγει ὅτι ὑπάρχουν δύο τρόποι διά τῶν ὁποίων μποροῦμε νά βροῦμε τήν Χάρη τοῦ Βαπτίσματος. Ὁ πρῶτος εἶναι διά τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ὅσο κανεῖς τηρεῖ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ τόσο καί περισσότερο «ἐκλάμπει (ἡ θεία Χάρις) τάς οἰκείας μαρμαρυγάς». Ὁ τρόπος αὐτός ἀπαιτεῖ μεγαλύτερο χρονικό διάστημα γιά τήν ἀνακάλυψη τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ ἄλλος τρόπος εἶναι διά τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ, πού γίνεται «διά τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπικλήσεως συνεχοῦς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ». Διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ σέ συντομώτερο διάστημα ἀποκτοῦμε γνώση αὐτῆς τῆς πολιτείας. Βέβαια, ἀπαιτεῖται ὑποταγή σέ διακριτικούς γέροντες.

Μιλώντας γιά ἐπιστημονική μέθοδο ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἀναλύει καί τόν πρακτικό τρόπο. Ἡ προσευχή πρέπει νά γίνεται τό πρῶί. Ὁ ἀσκητής πρέπει νά κάθεται σ' ἓνα χαμηλό σκαμνί, νά περιορίσῃ τόν νοῦ ἀπό τήν λογική στήν καρδιά καί νά τόν κρατήσῃ ἐκεῖ. Νά κλίνη πρὸς τά ἐμπρός τό σῶμα του, νά πονέσῃ στό στήθος, στούς ὠμούς καί τόν τράχηλο, καί συνεχῶς νά κράζῃ ἐσωτερικά τήν εὐχή «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλεησόν με».

Βέβαια, αὐτός ὁ τρόπος συνιστᾶται γιά τούς ἀρχαρίους καί γιά τήν ἄσκηση τοῦ σώματος. Γιά τήν συγκέντρωση τοῦ νοός συνιστᾶ καί τό κράτημα τῆς ἀναπνοῆς. Αὐτό δέν εἶναι παράξενο, γιατί σέ κάθε λεπτή ἐργασία ὁ ἄνθρωπος, γιά νά συγκεντρώσῃ τόν νοῦ του, κρατᾷ αὐτομάτως τήν ἀναπνοή του, γιατί καί ἡ ἀναπνοή διαχέει τόν νοῦ καί δέν τόν ἀφήνει νά συγκεντρωθῇ. Προτρέπει ὅτι δέν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νά ἀλλάζῃ τίς ἐπικλήσεις τῶν ὀνομάτων ἀπό ραθυμία, ἀλλά νά τά προφέρῃ «βραδέως διά τήν συνέχειαν». Ἄλλοι λέγουν ὅτι πρέπει νά προφέρουν τήν εὐχή διά τοῦ στόματος, ἄλλοι διά τοῦ νοῦ. Ὁ ἅγιος λέγει ὅτι πρέπει νά χρησιμοποιοῦνται καί οἱ δύο τρόποι, γιατί ἄλλοτε ἀδυνατεῖ νά λέγῃ τήν εὐχή ὁ νοῦς καί ἄλλοτε τό στόμα.

Ὅταν ὁ νοῦς, διά τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἐνωθῇ μέ τήν καρδιά, συμβαίνουν πολύ λεπτές καταστάσεις καί ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐνέργειες πού εἶναι ἀπόκρυφες γιά τούς σαρκικούς ἀνθρώπους. Ἄλλοι βλέπουν φῶς, ἄλλοι αἰσθάνονται ἔντρομη ἀγαλλίαση, ἄλλοι χαρά, ἄλλοι σύμμικτη χαρά καί φόβο, ἄλλοι ἄρρητη συντριβή καί πόνο τῆς ψυχῆς, ἄλλοι ἀγάπη καί εἰρήνη, ἄλλοι αἰσθάνονται τό σκίρτημα τῆς καρδίας. Πολλές εἶναι οἱ ἐνέργειες τῆς εὐχῆς, ἀνάλογα μέ τήν κατάσταση τοῦ προσευχομένου. Γιά τό σκίρτημα τῆς καρδίας, δηλαδή τό ἀγαλλίαμα, λέγει ὅτι ἐκδηλώνεται μέ δύο τρόπους. Εἶναι τό γαληνόμορφο, πού λέγεται παλμός καί στεναγμός, καί τό μεγάλο σκίρτημα τῆς καρδίας, πού εἶναι ἄλμα, ἥτοι πῆδημα καί σκίρτημα τῆς καρδίας.

Μαζί μέ τό σκίρτημα τῆς καρδίας ἐμφανίζεται καί ἡ θερμότητα πού φλογίζει τά πάθη καί προκαλεῖ στήν ψυχὴ ἱλαρότητα ἢ χαρά προσφέροντας μιά ἀδίστακτη

βεβαιότητα καί πληροφορία. Φυσικά, αυτή ή ἀληθινή καρδιακή θερμὴ ξεχωρίζεται σαφῶς ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τοῦ διαβόλου.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος προσφέρει τὴν μαρτυρία ὅτι ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὁποῖου ὁ νοῦς εἰσέρχεται στὴν καρδιά καί ἀναπτύσσεται ἡ νοερὰ καρδιακή προσευχή, εἶναι ἀληθινὸς ἱερεὺς τῆς θείας Χάριτος, ἀφοῦ τότε μέσα στὴν καρδιά γίνεται ἡ μυστικὴ ἱεουργία τοῦ Πνεύματος. «Ἱερατεῖον πνευματικόν ἐστὶ πρό τῆς μελλούσης ὑπὲρ νοῦν ἀπολαύσεως, ἡ νοερὰ τοῦ νοός ἐνέργεια, τὸν ἄμνόν μυστικῶς ἐν ἄρραβῶνι τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ τῆς ψυχῆς θυσιαστηρίῳ καί ἱεουργοῦντος καί μετέχοντος». Πρόκειται γιὰ μιά μυστικὴ ἱεουργία πού γίνεται στό θυσιαστήριον τῆς καρδιάς. Καί αὐτό γιατί ἡ νοερὰ προσευχή εἶναι κοινωνία καί ἐνότητα μέ τὸν Θεό, καί φυσικά εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, πού οἱ ἡσυχαστές Πατέρες ἀξιῶνται ἀπὸ τώρα νὰ ἀπολαύσουν. Αὐτοὶ οἱ ἡσυχαστές εἶναι οἱ πραγματικοὶ ἱερεῖς τῆς θείας Χάριτος.

Μέ αὐτὰ πού λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης ἐκφράζει ὅλη τὴν ἡσυχαστικὴ παράδοση, ὅπως τὴν εἶδαμε στὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Σιναΐτη καί σέ ὅλους τοὺς ἀββάδες τοῦ ὄρους Σινᾶ, πού συνεχίζουν τὴν ζωὴ τοῦ Προφήτου Μωϋσέως. Ἐκφράζει τὴν ἐμπειρία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως τὴν συναντοῦμε στὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Εἶναι, οὐσιαστικά, ἡ φυσικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν σκεφθοῦμε ὅτι τὰ πνευματικὰ παιδιὰ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου μετέφεραν τὴν ἡσυχαστικὴ αὐτὴ ζωὴ στὴν Μακεδονία καί τίς πρὸς Βορρᾶν χῶρες, τὴν Σερβία, τὴν Βουλγαρία κλπ., τότε καταλαβαίνουμε τὴν προσφορά τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἀλλὰ καί τὸ ἐνιαῖο τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως.

Τὸ ὄρος Σινᾶ εἶναι πραγματικὰ κεντρικὸ ὄρος τόσο τῆς Παλαιᾶς ὅσο καί τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ Προφήτης Μωϋσῆς πάνω σέ αὐτό εἶδε τὸν Θεό καί μετέφερε τὸν Νόμο Του καί τὸ θέλημά Του στὸν λαό. Καί ὁ νέος Προφήτης, ὁ Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης, μετέφερε τίς νέες πλάκες τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς καί ἔγινε πρότυπο τοῦ ὀρθοδόξου μοναχικοῦ βίου. Στὸ ὄρος αὐτὸ ἔζησαν πολλοὶ ἀσκητές, πού βγῆκαν ἀπὸ τὴν χώρα τῆς Αἰγύπτου καί πέρασαν στὴν ἔρημο τῆς ἀπαθείας. Ἀνεβαίνοντας στό ὄρος τῆς θεοπτίας ἔγιναν ἅγια ὄρη τοῦ πνεύματος.

Πολλές φορές σέ ἀσκητικὰ κείμενα, ὅπως ἔλεγα στὴν ἀρχή, τὸ Σινᾶ ὀνομάζεται Ἁγιον Ὅρος, ἀλλὰ καί ποθούμενον ὄρος. Εἶναι τὸ ποθούμενον ὄρος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Εἶναι ὅμως καί τόπος ἐράσμιος. Ὁ ἅγιος Συμεώνης, πηγαίνοντας γιὰ νὰ προσκυνήσῃ στό Σινᾶ, ὅπου παρουσιάσθηκε ὁ Θεός, ἔλεγε ὅτι ἂν καί ὁ Θεός δέν μπορεῖ νὰ περιορισθῇ σ' ἓναν συγκεκριμένο τόπο, ὅμως ἐράσμιοι τόποι εἶναι καί ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους ἔζησαν οἱ ἐράσμιοι: «Ἐπειδὴ τοῖς θερμῶς ἐρῶσιν οὐ μόνον οἱ ἐρώμενοι τριπόθητοι, ἀλλὰ καί οἱ τόποι ἐράσμιοι οἱ τὴν τούτων παρουσίαν καί ὁμιλίαν δεξάμενοι». Καί γιὰ μᾶς τὸ Σινᾶ εἶναι πολυπόθητο καί ἐράσμιο, ἀκριβῶς

γιατί αγιάστηκε από αγίους και έρασμίους ανθρώπους.

Τό ὅρος Σινᾶ, καί γενικότερα ὁ σιναΐτικὸς χῶρος, καθαρίστηκε ἀπὸ τοὺς Πατέρας. Ἡ ἄσκηση τῶν Πατέρων εἶχε σάν συνέπεια νά καθαριστῇ ὁ τόπος ἀπὸ τοὺς δαίμονες. Αὐτὴ εἶναι, θά λέγαμε, ἡ οἰκολογικὴ διάσταση τῆς ἀγιασμένης ζωῆς τῶν ἡσυχαστῶν ἀσκητῶν. Γι' αὐτό, ὅταν πλησιάζη κανεὶς τὸ Σινᾶ, ὅπως καί κάθε ἐξαγιασμένο τόπο, ἀκούει πολὺ δυνατὰ τὴν προτροπὴ τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, τοῦ Ἡγουμένου τῆς Ραΐθοῦ: «Μιμησώμεθα τοὺς πατέρας ἡμῶν μετὰ ποίας σκληραγωγίας καί ἡσυχίας ἐκάθησαν ὧδε». Καί ἀκόμη τὸν λόγο: «Μὴ ρυπώσωμεν τέκνα τὸν τόπον τοῦτον, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκαθάρισαν ἀπὸ δαιμόνων».

*Ἰανουάριος 1993*